

HRVATSKI

7-8
1994

PLANINAR

HRVATSKI PLANINAR CROATIAN MOUNTAINEER

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 86
Volume 86

Srpanj-kolovoz 1994
July-August 1994

Broj 7-8
Number 7-8

SADRŽAJ

Odluke Glavnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza	145
Dr. Srećko Božičević: Zaboravljene zanimljivosti Medvednice	148
Vladimir Jagarić: Iz planinarske prošlosti Samoborskog gorja	151
Vlasta Kovač: Zagrebački planinari u pohodu Kunagori	153
Ivica Marijanović: Biokovska vila i imotski vilenjaci	155
Dragutin Cesar: Čarobno proljeće na Pokojcu	157
Krešimir Kedmenec: Petehovec nekad i danas	158
Zdravko Pavlović: Dolinom Cetine na Dinaru (troglavsku)	159
Adam Dworsky: Brkonja s Platka	161
Aleksandra Arbanas: Juriš na vrh Grossglocknera	161
Franjo Kordić: KOS i medvjedi	163
Zvonko Muža: Orijentacija i planinarstvo — užitek bliskih susreta	164
Leopold Gašpar: Rekvijem ili molitva	166
Nikola Aleksić: 120. obljetnica hrvatskog planinarstva u riječi i slici	167
Mladen Fliss: Doživljaji gospodina Generallnog ili kako pronaći pravi put	170
Ivo Velić: Manipulacija s kršom i krasom	173
Željko Poljak: Krš ili kras? I krš i kras!	176
Slavko Tomerlin: Kroz Rožanske kukove	178
In memoriam	180
Publicistika	181
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	182
Zaštita prirode	183
Speleologija	183
Gorska služba spašavanja	184
Sportsko penjanje	185
Vijesti	186

Slika na naslovnoj stranici:

Planinarski dom na Zavižanu pod Vučjakom na Velebitu

Foto: Marcutti Nino

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopačić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas, Tomislav Pavlin i prof. Josip Šintić

Godišnja pretplata za drugo polugodište 1994. 30 Kuna (za inozemstvo 15 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Pretplata je moguća u dvije polugodišnje rate

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi u šest dvobroja godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Republike Austrije 11

TISAK: Štamparija "Spiridion Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvornica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/9201 od 16. 3. 1992)

Odluke Glavnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza

U subotu, 9. srpnja 1994. u Društvenom domu HPS u Zagrebu održana je 3. sjednica Glavnog odbora. Od ukupno 39 članova Glavnog odbora bilo ih je prisutno 26. Ovim uvodnikom izveštavamo planinarsku javnost o tijeku i odlukama te šestosatne, ali i vrlo zanimljive sjednice. Nakon poduzetog usklađivanja dnevnog reda od 14 točaka, verificiran je mandat članova Odbora, usvojen Poslovnik o njegovu radu, podnesena su izvješća o radu Izvršnog odbora, komisija HPS, regionalnih odbora i saveza i Nadzornog odbora HPS, te prihvaćen zaključni račun za 1993. godinu.

Rad hrvatske planinarske organizacije u prošloj godini ocijenjen je vrlo uspješnim. U uvjetima izrazite inflacije nije bilo jednostavno prikupiti i, posebno, održati vrijednost novčanih sredstava potrebnih za nesmetanu djelatnost. Članarine od planinarskih društava činile su tek 37 ukupnih sredstava, a one su gotovo u cijelosti utrošene za rad struč-

nih komisija Saveza i za životno osiguranje članova, dok je ostatak pribavljen iz vlastite djelatnosti, sponzorstva, donacija i ostalih izvora.

Ukupan prihod bio je preko 140 milijuna HRD, to je, pretvoreno u razumljiviju veličinu, oko 70.000 njemačkih maraka, čime su pokriveni svi rashodi u 1993. godini.

Stručne komisije, koje su nositelji ukupnoga kvalitetnog funkcioniranja naše vrlo kompleksne planinarske organizacije, obavile su svoj posao na vrlo zadovoljavajući način, počevši od gospodarstvene koja se prema mogućnostima brine o planinarskim objektima, markacijske koja koordinira, a i sama uređuje puteve, vodičke, alpinističke, športsko-penjačke, orijentacističke, speleološke, pa do Komisije za zaštitu prirode, Gorske službe spašavanja i svih ostalih. Najkvalitetnija je

Poziv na sudjelovanje u javnoj raspravi

Prema odluci Glavnog odbora HPS otvara se javna rasprava o temi "Razvoj planinarske organizacije u Hrvatskoj do 2000 godine."

Rasprava traje do kraja 1994. godine, a cilj joj je poboljšanje kvalitete i sadržaja rada u planinarskim društvima, regionalnim odborima i savezima, tijelima i administrativnoj službi HPS, te u stručnim i organizacijskim komisijama Saveza. Rasprava uključuje svu djelatnost u planinarskoj organizaciji kao cjeline, te razvoj i unapređenje odnosa član — planinarsko društvo — Savez, i obrnuto. Podnesci se dostavljaju osobno ili poštom do 31. prosinca 1994. na adresu HPS, Zagreb, Kozarčeva 22.

Dobrodošle su i korisne sve primjedbe i sugestije, ali i suglasnost o onome što je danas dobro i kvalitetno u planinarstvu. Uz analizu određenih problema, očekujemo i razrađene prijedloge o tome kako ih zajedničkih prevladati.

U raspravi mogu sudjelovati svi članovi planinarske organizacije zatim planinarska društva, regionalni odbori i savezi, te komisije HPS. Početkom iduće godine održat će se u sklopu obilježavanja 120. obljetnice hrvatskog planinarstva savjetovanje o temama iz rasprave, te će se sažeti prijedlozi uputiti Skupštini HPS na usvajanje u obliku srednjoročnog plana razvoja.

akcija bilo istraživanje Lukine jame na Velebitu, čiji nastavak slijedi i ovog ljeta.

Rad regionalnih odbora i saveza nije ujednačen. Neki od njih, npr. zagrebački, zagorski i slavonski, imaju odlične rezultate, dok je u ostalim djelovanje mnogo slabije ili nikakvo. Osnovni je tome razlog nedostatak organiziranosti, odnosno premali interes za zajedničke akcije više planinarskih društava.

Planinarska društva, njih 113 u Hrvatskoj, imala su vrlo bogatu djelatnost, od organiziranja izleta, pohoda i školovanja za svoje članstvo, do brige za održavanje planinarskih objekata kojima upravljaju.

Sva izvješća o radu, te ono Nadzornog odbora, u kojem se navodi da se u 1993. radilo u skladu sa Statutom HPS i zakonskim propisima, prihvaena su jednoglasno.

Sedma točka dnevnog reda, odnosno program rada do Izborne skupštine HPS koja će se održati 20. svibnja 1995, bila je vrlo zanimljiva jer se vodila na trenutke veoma živa rasprava. Predsjednik Izvršnog odbora Darko Berljak predložio je vrlo ambiciozan plan, za čiju provedbu je položio jamstva, najviše svoja vlastita, a tek onda Izvršnog odbora, ali je za svoj plan tražio puno povjerenje i podršku Glavnog odbora.

Plan je članovima Glavnog odbora opširno objašnjen u pisanom obliku, a sažeto sastoji se od ovih točaka:

- jedna je od osnovnih zadaća pokrivanje razlike između postojećih financijskih sredstava (iz članarine) i svote potrebne za djelatnost i akcije stručnih komisija HPS-a

- radi podizanja kvalitete sadržaja rada u planinarskoj organizaciji otvara se do kraja ove godine javna rasprava "Razvoj planinarske organizacije u Hrvatskoj do 2000. godine", čiji će se zaključci ponuditi Skupštini na usvajanje u obliku srednjoročnog plana

- popisivanje čitave imovine HPS i procjena njene vrijednosti, što se predlaže i svim planinarskim društvima, te prikupljanje svih podataka o nacionaliziranoj imovini HPD-a i zahtjev za njen povrat

- popisivanje svih planinarskih objekata i prostorija u Hrvatskoj, te angažiranje odvjetničkog ureda koji će sistematizirati sve pravne osnove potrebne za slučaj ako netko izvan organizacije želi mijenjati njihov status

- reguliranje odnosa sa Samoborskim muzejom radi organiziranja stalne postavice Planinarskog muzeja

- u dogovoru s Glavnim stožerom HV organiziranje izložbe o planinarskim postrojbama HV i sudjelovanju planinara u domovinskom ratu

- poboljšanje veza s planinarima-iseljenicima, te osnivanje podružnica HPS i PD u inozemstvu

- postizanje dogovora s HTV-om o redovitoj mjesečnoj planinarskoj emisiji

- predlaganje pojedinaca i planinarskih društava za Trofej HOO i nagradu "Franjo Bučar" u 1994. godini

- izrada detaljog kalendara akcija za 1995. godinu

- priprema kompleksne i tržišne ponude planinarske organizacije ostalim korisnicima za Sajam športa na ZV 1995. godine

- osnivanje poduzeća d.o.o. u HPS sa širokom nomenklaturom djelatnosti, koje će omogućiti planinarskim društvima jeftinije usluge iz raznih područja interesa, a profitnom naplatom subjektima izvan organizacije ostvarivati prihod za ukupnu djelatnost

- provjeravanje u Ministarstvu prosvjete, kulture i sporta zakonitosti klubova, udruženja i poduzeća koja izvan naše organizacije prodaju planinarske usluge bez verificiranih djelatnika

- redovno mjesečno izlaženje "Hrvatskog planinara" od siječnja 1995. godine

- osnivanje videoteke u okviru knjižnice HPS s materijalima planinarskog sadržaja; popisivanje predavača, dia i video predavanja u planinarskoj organizaciji, te popise ponuditi planinarskim društvima za njihov društveni rad.

Određene su, prema mišljenju Izvršnog odbora, i prioritetne zadaće stručnih i organizacijskih komisija HPS u sljedećem razdoblju. Za ostvarivanje mnogih dijelova iznesenog plana predlaže se smatra nužnim osnivanje jake Komisije za propagandu, s novim predsjednikom (predložio je Senaida Serdarevića, dokazanog stručnjaka iz tog područja).

Isto je tako zatražio da se, prema članku 41. Statuta HPS kojim se određuje zamjenik predsjednika HPS u njegovoj odsutnosti, donese odluka da to do Izborne skupštine bude predsjednik Izvršnog odbora, jer će se na taj način izbjeći dvojnost u donošenju odluka, precizirati odgovornost i ujedno dati legitimitet za ostvarenje većeg dijela ponuđenog plana, za koji će se trebati izboriti u mnogim institucijama izvan planinarske organizacije.

Nakon diskusije i pojašnjenja pojedinih točaka, plan je prihvaćen s 24 glasa, jednim

protiv i jednim suzdržanim glasom. Svi nazočni suglasili su se s financijskim planom za ovu godinu u iznosu od 283.813,00 Kuna, od čega je za djelatnost komisija određeno 78.813,00 Kuna.

Usvojeni su pravilnici Komisije za propagandu i Komisije za padobransko jedrenje, te imenovani pročelnici i članovi svih komisija.

Bilo je govora o ostalim akcijama obilježavanja 120. obljetnice hrvatskog planinarstva, koja će završiti u Samoborskom gorju 21. svibnja 1995. proslavom "Tragom prvog izleta HPD". Prihvaćen je prijedlog Slavonskog planinarskog saveza da mu se povjeri organiziranje "Dana hrvatskih planinara" u 1995. godini, kada se slavi stoljetnica slavonskog planinarstva.

Odlučeno je da se Plaketom HPS odlikuju gradonačelnik Brunica u Južnom Tirolu Günter Adong, te Robert Renzler iz Innsbrucka, kao priznanje za podršku i pomoć Hrvatskoj i planinarskoj organizaciji u tijeku domovinskog rata. Pozdravljena je odluka o proglašavanju planinarskog doma "Runolist" na Medvednici u zagrebačko i hrvatsko školsko planinarsko središte.

Na kraju sjednice obratili su se Glavnom odboru predstavnici PD "Kamenjak" i Općinskog planinarskog saveza Rijeka, te ga upoznali s međusobnim spornim pitanjima i ne baš uzoritim odnosima među njima.

HPS je ponudio pomoć u prevladavanju tog stanja, što je sa zadovoljstvom prihvaćeno.

Uredništvo HP

"Hrvatski planinar" svaki mjesec?

Glavni odbor HPS je na svojoj sjednici 9. srpnja, kao što se može vidjeti iz zaključaka na uvodnom mjestu ovoga broja, prihvatio prijedlog predsjednika Izvršnog odbora Darka Berljaka da se iduće godine pokuša "Hrvatski planinar" izdavati kao mjesečnik, umjesto dvomjesečnik kao dosad. S pravom tvrdi Berljak da ova glavna veza među hrvatskim planinarima ne može dobro funkcionirati kao dvomjesečnik te da je i tradicija časopisa iz međuratnog razdoblja bila mjesečnik. Čitatelji bi bez sumnje rado prihvatili takvo rješenje, a Berljak je, koji je po zanimanju ekonomist, razradio financijsku koncepciju po kojoj se zbog toga ne bi udvostručila pretplata: umjesto dosadašnjih 15 DEM iznosila bi neznatno više — oko 18 DEM, dakako, pretvoreno u Kune. Pojedini broj imao mi ubuduće malo manje stranica (32 umjesto 48) a brojevi za srpanj i kolovoz iznimno, zbog ljetnih ferija, i dalje bi izlazili kao dvobroj. Časopis bi donekle promijenio i dosadašnju fizionomiju, postao bi aktuelniji, a mogao bi sadržavati i sve one zanimljive informacije što su ih dosad donosile "Vijesti", tiskane u vrlo ograničenom broju primjeraka (oko 200), kao i neke druge nove rubrike. Bilo bi korisno da se čitatelji jave uredništvu sa svojim mišljenjem i prijedlozima, kako bismo se na vrijeme pripremili za novu koncepciju.

Zaboravljene zanimljivosti Medvednice

Dr. SREČKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

Među zaboravljene zanimljivosti Medvednice bez sumnje spadaju slap Sopot i Šumarev grob. Mnogi ih se stariji planinari sjećaju, a eto, od nedavna i mlađi, kao i oni koji još uvijek nisu upoznali sve ljepote ove naše planine, imaju priliku da to nadoknade. Slap Sopot nalazi se u gornjem toku potoka Vrapčaka, a Šumarev grob je nekoliko desetaka minuta hoda od planinarskog doma "Runolist" ili od doma "Željezničar" ispod Činovničke livade. U ovim ljetnim danima nitko neće požaliti ako im se uputi u posjet.

3. MOST NA SOPOTU

Prije tridesetak godina u "Našim planinama" izašao je (posmrtno) članak našega poznatog planinara Vladimira Horvata "Sopot — najviši slap Medvednice". Među prvim recima možemo pročitati: *"Malo je Zagrepčana koji su čuli za ime Sopot — za najveći i najljepši slap Medvednice — a još ih je manje koji su kazali da su ga i vidjeli. Slap Sopot smjestio se u dubokom klanecu Vrabečke gore na zapadnoj strani Medvednice. Sakriven je u gustom mladoj šumi na nadmorskoj visini od oko 350 metara. Sopot je nepoznat planinarima i izletnicima."*

Gotovo da je i danas tako, ali ipak se kroz proteklo razdoblje prilično toga promijenilo. Markacija do slapa vodi od planinarskog doma "Risnjak" prema Ponikvama i domu na Glavici, pa svi oni koji se zapute tom stazom dolaze do njega. Osim toga slap je unesen na sve novije topografske i planinarske karte, a spominje se i u planinarskim vodičima. Promijenio se osim toga i "okolish otvorene šume", tako da više ne možemo doživjeti "da izravno danje svjetlo u toj uvali neobičnog oblika daje slapu na ročitu draž i slikovitost". Danas su okolna stabla porasla i u gustom zelenilu krošanja uživamo u ljetnoj hladovini,

a vertikalna slapa na prirodno tamnim stijenama fliša, kredne starosti, sada je obavijena polutamom. No danas slap možemo promatrati s mosta koji je premostio klanac ispred slapa pa kao i prije trideset godina *"osim jednoličnog i blagog šuma vode u taj samotni kutak ne dopiru nikavi glasovi, nikakva buka a ni uzvici. Još nešto! Nigdje ni traga odbačenim kutijama, limenkama, papirima i otpacima, ni sličnim tragovima ljudske, kulture. Savršen prirodni mir i čistoća. Barem za sada!..."*

Da tako i ostane vjerojatno će se morati pobrinuti i zagrebačka šumarija postavljajući poučnih upozorenja ali i drugim popratnim sadržajima kako bi i ovaj njezin hvalevrijedni napor i zahvat postao poznat što većem broju zagrebačkih planinara, izletnika i ostalih zaljubljenika u prirodu. Osim već prije spomenutog planinarskog puta Ponikve — Risnjak, danas je pristup do slapa moguć i sa "Zelene magistrale" oko 3,5 do 4 km šumskom cestom ugodnom šetnjom, ili vozilom, ako je otvorena šumska rampa na cesti. Vidici s uzvišenja i čistina otvaraju se prema jugozapadnim dijelovima Zagreba ili prema središnjim uzvišenjima Medvednice. Nekoliko stotina metara prije slapa vrapčanski lovci uredili su mjesto za povremen odmor, na kom se može smjestiti i poveće društvo.

Od kraja prošle godine do početka ovog ljeta Šumarija Zagreb je izradila projekte i zatim na samom terenu podigla most s koga danas možemo uživati u pogledu na slap Sopot. Na temelju projekta inž. šumarstva Karla Posavca stručna skupina Stjepana Škreblina iz Šumarije Zagreb radila je pod nadzorom projektanta uz pomoć dvostrukih visećih sajli i traktorskog vitla na postavljanju svih greda, upornjaka i ostalih dijelova konstrukcije. Danas je kanjon potoka premošten mostom dužine 27 m, širine 2.60 m i visine 10.80 m. Ispod glavnog raspona od 7

m, u dnu kanjona, nalazi se betonska prelivnica široka 6 m, kojom protječe potok. Mostu daju ljepotu dva para okruglih kestenovih pilota debljine 40 cm i visine 8 m, na koje se nadovezuju bočni dijelovi konstrukcije. U poduzeću "Vodoprivreda" Zagreb izrađena je statika armature glavnih temelja nosivih stupova i prelivnih pregrada. Na taj je način dobivena nosivost mosta od preko 2.5 tone, što premašuje i težinu i najbrojnijih skupina planinara na njemu.

Most sada čeka da ga posjete što brojnije skupine planinara te da uživaju u pogledu na najviši slap planine Medvednice. Potoku Vrapčaku pak želimo što obilniji tok vode kako bi njegova četiri metra široka srebrena koprena bila "prekrasan vodeni zastor", kako ga je opisao Vladimir Horvat prije trideset godina.

4. "ŠUMAREV GROB"

Na svim novijim planinarskim i turističkim kartama planine Medvednice i u tiskanim vodičima nalazi se naznaka "Šumarev grob". I o njemu nam je planinar Vladimir Horvat pisao u "Našim planinama" te u članku "Kako je nastalo ime Šumarev grob" 1962. godine pojasnio što je do tada bilo znano. Horvat je za svojih brojnih odlazaka na Puntijarku, Rauhovu lugarnicu i svoje Stube često svraćao do "Groba" i vodio brigu oko održavanja reda na samom izvoru. On se nalazi ispod 12 metara visoke stijene zelenog škriljevca paleozojske starosti (vjerojatno najstarije stijene iz geološkog razdoblja zvanog silur). Svoje oduševljenje izgledom stijene prenio je i na fotografiju, koja je umnažana kao razglednica, a uvećana se nalazi u Šumariji Zagreb. Izgradnjom žičare i sve brojnijim automobilskim pohodima na vrh Medvednice, na mnoge se planinarske staze pomalo zaboravlja. Što se pak dogodilo sa "Šumarevim grobom" samo godinu dana poslije Horvatovog članka opisao je također zaljubljenik u planine Vlado Oštrić pod naslovom "Kako danas izgleda Šumarev grob". Oštrić je bio neugodno iznenađen zbrkom posjećenog drveća i stvorenom pustoši oko izvora te brzo otišao s toga nekad lijepoga mjesta. Članak zaključuje riječima: "Znam da je za neke ljude šuma samo zbroj kubika drvene mase, planina samo prometna prepreka. Ali ima ljudi za koje šuma i gora predstavljaju nešto više od toga. A kad je ta gora bliža okolica polamilijunskog grada, ona nije i ne bi smjela biti samo prometna

Most ispred slapa Sopota

Foto: S. Božičević

prepreka, samo šumska zona s određenom drvnom masom. Za tisuće ljudi ona vrijedi mnogo više. Vrijednost Medvednice je golema — pa makar i matematički neodrediva. Što god se na Medvednici radilo i gradilo, ne bi smjelo dovoditi do uništavanja njezine vrijednosti."

Očito je da se u proteklih trideset godina na Medvednici mnogo toga promijenilo. O njoj su počeli na drugačiji način razmišljati i ljudi odgovorni za njezin izgled, a svoja razmišljanja pretvorili u vrlo korisna i sada dobro vidljiva djela. Dokaz je za to i ova naša rubrika "Zaboravljene zanimljivosti Medvednice". Tako je danas i na "Šumarevu grobu", pa vjerujem, da bi ing. Albin Leustek u sadašnjem izgledu okoliša "svoje" stijene predložio da mu "grob" ne bude baš pod stijenom već negdje uz nju — jer je oko nje mnogo ljepše i zanimljivije.

Šumarija Zagreb i njezin ravnatelj ing. Herbert Krauthacker sada su i ovdje omogućili planinarima, pješacima i izletnicima koji nogama slijede planinarske oznake, ali i onima koji bi ovamo poželjeli doći svojim vozilom, da navrate ili sa sljemenske glavne prometnice

*Pogled sa šumarskog gradilišta
na ograđeno "Tigrovo" jezero i
novi drveni most uz cestu*

Foto: S. Božičević

ili da skrenu samo od doma "Željezničara", te da dalje nastave kamo su se prvotno zaputili.

Iako su za ideju uređivanja "Šumareva groba" zaslužni i vojnici "Tigrovi" Prve brigade "Gorskog zdruga" i njihov zapovjednik prof. Željko Gobec, koji su prije dvije godine bili smješteni u Domu "Runolist", za današnji izgled čitavog okoliša konačno je ipak zaslužna stručnost radnika Šumarije i njihove mogućnosti da do kraja urede i postave sve ono što danas tu postoji. Po "Tigrovima" iskopano i formirano "Tigrovo jezero" uz sve dobre namjere nije još opločeno, a njegova protočnost nije uspjela zbog nepoznavanja hidrogeoloških uvjeta na ovom mjestu (prema mojem 35-godišnjem stručnom iskustvu). Gradnju većeg mosta preko potoka Blizneca ipak su dovršili šumari, a isto tako postavljanje svih poučnih tabli oko Groba, stolova i klupa, uređenje pristupne staze do izvora ispod stijene (posipana je tucanikom) te postavljanje ograde oko iskopanog jezera (koje bi stvarno moglo postati protočno!). Šumarija je postavila i veći broj poučnih tabli uz čitav cestovni odvojak Sljemenske ceste te mramornu ploču s uklesanim nazivom ŠUMAREV GROB na kameni blok odvaljene stijene. Ona je zamijenila stari naslov otisnut na već uništenoj staroj limenoj ploči.

Kada obidete ove dvije zaboravljene zanimljivosti naše lijepe Medvednice — Sopot i

Šumarov grob — te se prisjetite i onih prije spomenutih, pitat ćete se kako na ta mjesta dovesti i sve ostale koji za njih ne znaju: našu djecu iz osnovnih škola, gimnazijalce, ali i studente prirodoslovnih fakulteta. Zar je zadaća Šumarije Zagreb da tiska potrebne letke, obavijesti ili prigodne brošure u kojima bi ih propagirala? Mislim da je Šumarija dosad napravila i više od očekivanog i da su sada na redu Planinarski savez Zagreba, Turistička zajednica Zagreba i Ministarstvo prosvjete i kulture — neka iskoriste što im se nudi i neka "otkriju" poučnu, turističku i edukativno-nastavnu vrijednost svega onoga o čemu pišem. Idući puta upozorit ću i na druge vrijednosti: stare rudnike na Medvednici, stare izvore, geološke lokalitete s raritetnim detaljima i druge zanimljivosti na tlu Medvednice. Kad bi uz to pripadnici drugih struka opisali na ovakav način zanimljivosti i rijetkosti biljnog i šumskog pokrova Medvednice, možda bi naša djeca na vrijeme shvatila, pa makar i "matematički neodredivu" vrijednost planinskog uzvišenja ispod kojeg žive. No sama ideja nije dovoljna, već i djela, i to ne za osobnu, već za opću korist Zagrepčana i budućih generacija stanovnika ispod planine Medvednice.

Iz planinarske prošlosti Samoborskog gorja

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

1. ABESINSKA PIRAMIDA NA JAPETIĆU

U starim planinarskim bilježnicama (neki to nazivaju dnevnicima) zabilježeno je svega pomalo, od datuma već nekoga zaboravljenog izleta do skromne bilješke o nesretnoj, a ponekad i sretnoj planinarskoj ljubavi. Ima tu raznih fotografija s "nezaboravnog" izleta, a sačuvan je za "uspomenu" i poneki osušeni livadni cvijet.

Sa svojim planinarskim dnevnikom ne bih se baš mogao pohvaliti, nije zanimljiv, iako je u njemu štošta upisano, ali je zato neusporedivo zanimljivija jedna moja stara kutija u kojoj se nalaze nemarno spremljene sve same minijature iz planinarske prošlosti (čekaju tematsko sortiranje).

Tu su na primjer: značke HPD-a i starog Tomislavca, plaketa HPD "Bjelašnica" (jubilara, 10. obljetnica, 1933.), plaketa podružnice HPD "Sljeme" (prvaku zajedničkih društvenih izleta), Kerdićeva plaketa 60. obljetnice HPD-a, spomen-gumb HPD, 7. studeni 1937. (otvorenje novog Tomislavovog doma na Medvednici), naljepnica posvete doma "Josip Svoboda" na Velikoj Poljani (Psunj, 8. srpnja 1937), prve značke s Planice, razglednice, fotografije i još niz vrijednih stvarčica (za opis u ponekom zasebnom članku).

Od starih fotografija naročito mi je zanimljiva fotografija na kojoj je natpis "Abesinska piramida" na Japetiću.

Predratni planinari, hapedaši, sjećaju se još neobičnog vidikovca na vrhu Japetića, koji su neki u šali nazivali "Abesinska piramida".

Najviši vrh Samoborskog gorja, Japetić, prije sedamdesetak godina nije bio tako popularan i posjećivan kao danas, jer s vršnoga proplanka, okruženog visokim stablima bukovne šume i gustim šipražjem, nije bilo lijepoga i širokog vidika. Vidjelo se nešto malo tek s livadice na sjeveroistočnoj strani.

Planinari su se tada najradije zadržavali na rubu južnog obronka visoravni Japetića, na gornjem rubu livade zvane Žitnica, odakle je prekrasan vidik na Jastrebarsko prigorje, brdo Vodenicu iznad Kupe, valovitu Vivodinu i na predjele Žumberačke gore. (Na tom su mjestu vrijedni planinari iz Jastrebarskog sagradili, od 1951. do 1955. godine, toliko nam dragi planinarski dom.)

Vidikovac na Japetiću 1941. g.

Foto: E. Kumičić

Članovi podružnice HPD "Japetić" iz Samobora riješili su tada pitanje vidika s vrha Japetića na dovitljiv i jednostavan način. Evo kako!

U sjeverozapadnom dijelu vršnog proplanka rasla je osamljena dobro razgranata stara bukva od kojih osam metara visine. Snalažljivi planinari, posjekavši najprije suvišne grane, prislonili su uz stablo drvene ljestve po kojima se lako uspinjalo do male "galerije s gelenderom" načinjene od nekoliko dasaka i kolaca. U gornjem dijelu stabla označili su strelicama na drvenim daščicama predjele vidokruga.

Tako je nastala, na radost i korist planinara, nesvakidašnja "piramida" s koje se pružao zaista dobar vidik. Za izuzetno lijepog vremena "vidjele su se Kamniške Alpe i Julijske s Triglavom... vidik je bio skoro kao danas sa željezne piramide", prisjeća se jedan od najstarijih hrvatskih planinara, Stjepan Cipek (r. 1909.).

"Piramida" je svečano otvorena 19. rujna 1937. pred stotinjak planinara. Proslavu je organizirala Samoborska podružnica HPD "Japetić", a njezin tadašnji predsjednik Franjo Flašar održao je prigodni govor, dok su čestitke društvu i pozdrave planinarima uputili Ivan Pupiće, predstavnik Matice HPD-a, i inž. Zlatko Satler, predsjednik podružnice "Martinščak" iz Karlovca. Nakon svečanosti svi su se spustili u "Lipovački dom", gdje je bila upriličena planinarska zabava povodom otkrivanja "piramide".

Mora da je u prošlosti po našim gorama bilo još takvih promatračnica kojima bi se služili lovci, vojni izviđači i planinari.

Dr. Johannes Frischauf, u članku "Das Uskoken-Gebirge" objavljenom 1890. godine (Zeitschr. des d. u. oest. Alpenvereins) opisuje jednu "piramidu", odnosno vidikovac izgrađen na drvetu koji se nalazio na zapadnom vršiću proplanka vrha Sv. Gere.

Zašto su vidikovac na Japetiću u šali nazivali "Abesinska piramida" nisam mogao sa sigurnošću utvrditi. Pretpostavljam da je "krivac" bila dr. Anđela Horvat (1911–1985), koja je, došavši na vrh Japetića u ljeto 1937, ugledavši "piramidu" iznenađeno uskliknula:

"Zar smo došli u Abesiniju?" Upravo smo takve izvidnice znali vidjeti među ilustracijama iz Abesinskog rata (HP 1937,312).

"Piramida" je bila omiljeni motiv planinarskih fotografa. Legendarni Vlado Horvat (1891–1962) objavio je svoju fotografiju "piramide" u broju 10 "Hrvatskog planinara" 1937. godine. Na slici se zorno vidi kako je drvo ogoljeno sječom grana, ostala je samo vršna kitica. Dok se na fotografiji "piramide" Eugena Kumičića (izvanredna ambijentalna kompozicija!), snimljenoj 1941. godine prilikom jednoga ljetnog izleta u Samoborsko gorje, primjećuje kako je već drvo obraslo mladim krošnjama. Zanimljiva se fotografija, gotovo istovjetna s Horvatovom, nalazi u vlasništvu popularnoga samoborskog planinara Žarka Adameka. Adamek vjeruje da je njegovu fotografiju "piramide" snimio Dušan Frković, a dobio ju je, odnosno darovao mu je negativ na staklu Milutin Novaković, predratni pročelnik foto-sekcije HPD "Japetić" (sekciju je osnovao 1924. godine nestor planinarske fotografije Ivica Sudnik).

Planinari su se služili vidikovcem sve do proljeća 1942. Za vrijeme rata i ovaj je naš "planinarski objekt" stradao; netko ga je srušio i zapalio.

Što se dogodilo na Japetiću poslije rata dobro nam je poznato. No, podsjetimo se ipak: 1960. godine premještena je s vrha Sljemen na vrh Japetića dvanaest metara visoka željezna planinarska piramida. Izgradnjom TV-tornja na Sljemeni ona je tamo postala suvišna, jer se na TV-tornju trebao urediti atraktivni turistički vidikovac i mala kavana. Ali, nažalost, ništa od toga. S vremenom smo se navikli i zadovoljili prirodnim vidikovcem prema Hrvatskom zagorju sa zaravanka gdje je prije 105 godina (7. lipnja 1889.) zanosnim domoljubnim govorom tadašnji predsjednik i začasni član HPD-a, akademik Josip Torbar (1824–1900) svečano otvorio željeznu piramidu.

Na kraju, spomenimo da je sve uži vidokrug s piramide na Japetiću. Lijep je vidik jedino još prema jugu, dok na ostale strane vidik sprečavaju sve viša stabla okolnih šuma.

Da, još nešto! Trebalo bi tu našu voljenu "staru damu" malo "šminkom" poljepšati.

(Nastavak u idućem broju)

Zagrebački planinari u pohodu Kunagori

VLASTA KOVAČ, Zagreb

Iznad župne crkve i župnog stana u Pregradi strmo se penje staza do samog vrha Kunagore. Tu je na mjestu gdje je danas podrum planinarskog doma nekoć stajala kapela Navještenja Majke Božje od koje su ostali samo temelji, ali i tradicija stara nekoliko stoljeća. Po toj su tradiciji u kapelu na Kunagori hodočastile trudnice iz Pregrade i šire okolice na zavjet da bi rodile zdravu djecu a Majka Božja ih oslobodila porođajnih muka. Ne znam jesu li za ovu tradiciju znali zagrebački planinari, njih čak stotinjak iz desetak planinarskih društava, koji su posljednjeg predbožićnog vikenda u 1993, u nedjelju 19. prosinca, kao po dogovoru došli na Kunagoru. Sudeći po imenima upisanim u knjigu Planinarskog doma (520 m) na okupu je bio gotovo cijeli planinarski Zagreb. Na čelu s Jožom Majnarićem i u organizaciji HPD "Zanatlija" došli su još i članovi društava "Zagreb-Matica" i "Velebit", dok su u "Vihorovu" autobusu (krstili smo ga "Vihor-line", a za volanom je bio naš stari znanac Štef iz Samobora) bili još i naši prijatelji iz "Runolista", "Gračara", "Kapele" i "Sljemena", te uz predsjednika "Vihora" Miše Dlouhyja, još i predsjednik "Gračara" Vlado Sor te predsjednik "Sljemena" Žarko Nikšić. Budući da u Dom na Kunagori svi istodobno ne bismo stali, u ophodnju smo krenuli obrnutim pravcima, pa su tako "Vihoraši" i njihovi gosti najprije navratili na vino u kuriju župnog dvora u Kostelu.

Ta je kurija nedavno uređena za prihvata turista, zahvaljujući najviše trudu agilnog kostelskog župnika Franje Špiljaka. Župnik, domaći čovjek, rodom iz Pregrade, preselio je župni ured u lijepu kostelsku klasicističku kuću Žigrović, a staru kuriju, u kojoj je ostalo starinsko pokućstvo i slike, preuredio je u ugodan izletnički kutak. Njegova župa Sv. Mirka spominje se prvi puta u statutima zagrebačkog Kaptola još davne 1334. godine.

Danas na mjestu starije i manje crkve stoji veća i prostranija, sagrađena u 19. stoljeću, u kojoj su lijepe orgulje. Župnik Špiljak, srdacan i razgovorljiv čovjek, pravi turistički promotor svoga kraja, mašta o tome kako će u blizini kurije urediti ribnjak, a već idućeg ljeta nuditi gostima prepeličja jaja. Crkvenjak pak, koji se jednako kao i "Vihorov" šofer zove Štef, prodaje odlično domaće vino po cijeni 10 kuna za litru. U kuriji su za goste predviđene dvije ugodne, svijetle i tople sobe, jedna veća i druga manja, kao stvorene za prisnija društva koja se žele zabaviti uz pjesmu i gitaru. Tko hoće unaprijed najaviti dolazak, župnikov je telefon 049/41-025.

Na strmom brijegu iznad kurije uzdiže se grad Kostel sagrađen u 13. stoljeću. Danas su od njega ostale samo još ruševine. Prije deset godina srušio se sjeverni zid, kako pričaju, uz buku kao da se zemlja rastvorila. No i preostale zidine svjedoče o nekadašnjoj veličini grada. Sagrađen je na sjeverozapadnom dijelu Kunagore, iznad rječice Kosteljine, kojom je prolazio važan trgovački put preko Zagorja za Štajersku. Njegovi posjednici, najprije grofovi Celjski, a poslije Keglevići, odavde su lako mogli nadzirati cijeli promet između Hrvatske i Štajerske. Keglevići su inače bili prvi koji su u ovom kraju zasadili vinograde, da bi zatim stoljećima vino bilo važan izvor prihoda domaćeg stanovništva, što je, uostalom, i danas.

Okrijepivši se tim domaćim vinom popeli smo se do gradine Kostel, a zatim smo kroz šumu preko brdskog sedla, gazeći po otpalu lišću kao po meku prostiraču, za oko sat vremena lagane šetnje stigli do doma na vrhu Kunagore. Negdje na po puta susreli smo se s planinarima iz "Zanatlija" autobusa i međusobno se ispozdravljali, te nastavili put svatko u svom pravcu. U domu nas je dočekao ljubazan domaćin i topla soba, ali su mnogi

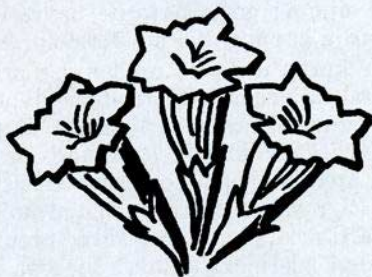
ostali na terasi uživajući za toga vedrog sunčanog dana u pogledu na Pregradu. Dan je bio kao stvoren za šetnju, vrijeme toplo, a nedavni veliki snijeg sav se rastopio, ostale su tek ponegdje hrpice, tako da se očiste naše blatne gojzerice.

Od doma do župne crkve u Pregradi silazi se strmim puteljkom dvadesetak minuta. Tko nije bio u toj crkvi, svakako treba u nju ući jer se tu nalaze čuvene orgulje koje su prvotno bile naručene za zagrebačku katedralu, ali su za nju bile premalene, pa ih je pregradska župa za male novce otkupila 1854. godine. Dugo su godina orgulje bile "gluhe", no nedavno su obnovljene i na njima koncertiraju poznati orguljaši kakav je primjerice Anđelko Klobučar. Vrijedna je i impozantna oltarna slika s prikazom Uznošenja Marijinog, rad bečkog slikara J. Zieglera, koja je također prvobitno bila nabavljena za zagrebačku katedralu. Pregradska crva se inače još naziva i Zagorska katedrala zato jer je to jedina crkva u cijelom Hrvatskom zagorju koja ima dva zvonika visoka 45 metara.

Pregradski je kraj pitom, brežuljkast i na sve strane vode staze kojima je ugodno pješaćiti. Krenete li iz Pregrade pored kurije Gorica put Plemenščine, prolazit ćete kroz vinograde u kojima su kleti. U Donjoj Plemenščini valja se javiti Dražu Gorupiću čiju je kuću lako prepoznati po originalnu obilježju. Nasred ceste ispred Draževe kuće je ograđeni bunar ispred kojega se cesta račva u dva kraka i obilazi ga. Bunar je ovdje od davnine, a kažu da ni za najvećih suša nije presušio, pa ga stoga, kad su ovuda probijali cestu, nisu dali srušiti. Sada se to mjesto zove "Kod Draževog bunara". Draž u svojoj kleti ima pune bačve, a prodaje i jabučni ocet.

Druga je mogućnost pješaćenje od Kunagore do Vinagore, dijelom kroz šumu, pa zatim seoskim putem koji vodi brdskim sedlom. U Vinagori je hodočasnička crkva s lijepim baroknim inventarom. Oдавде pak nije daleko do Velikog Tabora, no ako planirate ući u grad, potrebno je najaviti se Turističkom uredu u Pregradi, telefon 049/73-111. Naša planinarska družina ovoga je spomenutog predbožićnog vikenda izabrala, međutim, treći pravac i umjesto pješke, odvezla se autobusom u dvorac Bežanec i u — disko. To je bilo unaprijed planirano, kao za godišnjicu našega prvog dolaska u Bežanec, što je bilo u siječnju 1993. (mjesec dana ovamo ili onamo nije važno), kada su "Vihoraši" prvi put organizirali izlet u pregradski kraj. Tada smo išli

u Veliki Tabor i na Vinagoru, pa zatim pješice od Vinagore do Kunagore i na povratku navratili u Bežanec. Ne očekujući da će nas u gojzericama pustiti unutra, motali smo se oko dvorca, kad tamo, otvaraju se teška vrata, napolje izlaze konobari u crnim frakovima i vlasnik ugostiteljskog objekta Siniša Križanec, te nas pozivaju unutra. U dvorcu, nekadašnjem vlasništvu Keglevića, Kollenbacha i Ottenfelsa, Siniša Križanec je u prizemlju uredio vrlo lijep ugostiteljski objekt, dok je u podrumu napravio moderni disko klub. Ljubazno nas je tada, prije godinu dana, proveo kroz prostorije i pokazao vinoteku, a zatim smo otišli u disko gdje nam se toliko svidjelo da smo odlučili doći opet. Neki su čak, plesa radi, ponijeli tenisice i izuli gojzerice, pa dok je Siniša Križanec tri puna sata funkcionirao kao sjajni disk jockey, planinarska čeljad je u znoju lica svog trošila energiju na plesnom podiju. Jedino smo ostali suha grla, jer kod Siniše u disku butelja vina stoji 80 Kuna. No, pili smo jeftinije pivo. Povijesno okružje uračunano je u cijenu. Među ostalim sačuvala se priča o vlasnici dvorca barunici Josipi Ottenfels koja je živjela sredinom prošlog stoljeća i bila supruga austrijskog poslanika u Carigradu. Dvorac Bežanec u njezino je doba bio uvijek pod skelama, stalno je nešto gradila i pregrađivala, jer joj je navodno neka ciganka iz dlana gatala da će živjeti tako dugo dok će graditi. Nakon njezine smrti 1885. u dvorcu je nađeno pravo bogatstvo: perzijski čilimi i najfinije tkanine za odjeću još u sanducima iz Carigrada. A ispod lođe je imala orarižeriju s palmama za koje je držala posebnu služinčad da ih pomno njeguje.

Biokovska vila i imotski vilenjaci

IVICA MARIJANOVIĆ, Imotski

Prozelenila, prolistala, procvjetala, propevala Bijakova¹. Puna je života i poleta koji izbija iz svih njenih pora: iz dubina jama i ledenica, s vidika bezbrojnih vrhunaca, u trku stada divokoza i muflona, u nepredvidljivu letu bezbrojnih leptira, u čarobnom sjaju cvjetova sa znanih i neznanih ledina i dolaca. Ptice neumorno ponavljaju svoje bhadane², u tajanstvenom ritmu života koji prožima sve.

Odmaramo se ugodno namješteni u hladovini bukava, što natkriliše svoje krošnje nad malenim zaravankom, kojim dominiraju dva kamenom oziđana bunarića promjera tri do četiri metra. Očijeski bunari! Povijest njihova seže do Rimljana, a pamti se da su im Mlečani obukli kameno ruho. Nalaze se na stazi koja se iz Milića, sa sjeverne, zagvozdске strane Biokova, diže uzbrdo. Hodočasnici se krijepe njihovom vodom na putu ka crkvi na vrhu o blagdanu Svetog Jure.

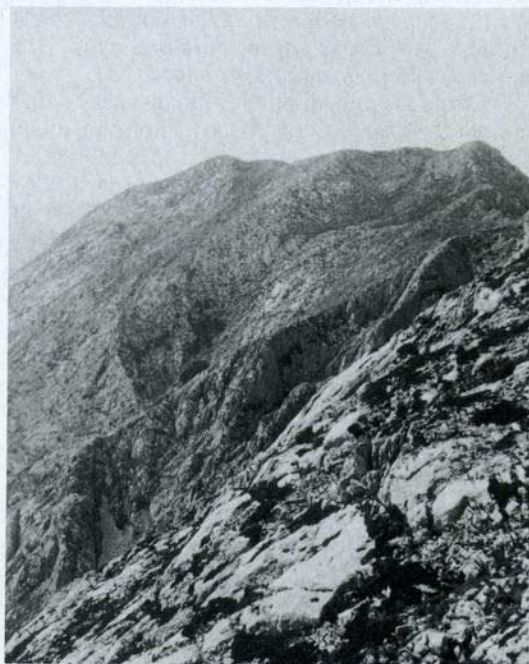
Zatekosmo tu Stipana Drlju, vremešna starinu kršna držanja, žilava kao što je i ovaj kamen uz kojeg je proveo čitav život, neprestano ga presažujući, čas kao kuću, čas kao zidinu, podziđujući njime staze i oputine, otimljući ga iz utrobe zemlje da bi saziđao čatrnju ili iskrčio komadić s kojeg je žeo kruh svagdašnji. Najzad, iskleše od njega ploču — spomen da je hodao stazom života.

Izašao je obaći blago ostavljeno na ispaši, pa dospjevši ovdje sjeo da otpočine i starih se vremena sjetiti. Nije ga trebalo puno umoljavati za priču — te kako otpočinu, tako stade nizati priču za pričom. Teku zgode iz života u kojem se isprepliću stvarnost i legenda u prekrasnoj simbiozi kakve više nažalost nema. Utihnule gusle i narodni pjesnici; pred najezdom moćnih pojačala zamukla ganga, a s njima nesta megdandžija i hajduka, vila i vukodlaka, momačkih sijela i divojačkih prela, čobanica i pastira što vječnu borbu s

vucima vode. Progutaše ih bajtovi, CD-ovi, hardveri i softveri, kamkorderi i videorekorderi — novi idoli i bogovi. Žive još jedino u sjećanju ovakvih kao Stipan na rubu ponora vječnog zaborava.

— ... e, tako vam je to nekad bilo tići moji! — završi starina još jednu od onih priča iz vremena dok je "Bog po zemlji odio".

Smješkao se sjetno, zagledan nekamo u daljinu u kojoj još živi njegova mladost, a vile svoja kola plešu. Na njegovu licu, u spletu bora, očitavahu su se tragovi što ih svagdašnjica ispisuje, puneći tijekom života njegovu posudu iskustva sokovima mudrosti.

Biokovski motiv

Foto: J. Vukosav

¹Domaći naziv ove planine. Rijetko će tko sa zagorske strane reći Biokovo.

²Bogoštovlje pjesmom ili ponavljanje Božjeg imena.

Volio sam društvo ovakvih jednostavnih ljudi bremenitih plodovima života. Njihovo znanje o životu nije se krilo iza kitnjastih akademskih titula i fraza, iza formula i simbola, iza redaka stranica debelih knjiga i učenih rasprava. Ono je izviralo ispod vrhova planina životnog iskustva, a izražavalo se kroz pojmove iz prirode koja ih okružuje i čiji su nedjeljivi dio bili.

Gledajući ga tako, pade mi na pamet lik nepismenog poglavice Seatlea i njegov odgovor na ponudu Velikog Bijelog Poglavice iz Washingtona o kupnji indijanske zemlje. Svake godine 5. lipnja čita se ovaj tekst u povodu Svjetskog dana čovjekove okoline:

"Dio smo zemlje i ona je dio nas. Mirisave trave su nam sestre; jelen, pastuh, veliki orao, naša su braća. Stjenoviti vrhunci, sočni pašnjaci, toplo ponijevo tijelo i čovjek, sve pripada istoj porodici..."

"... U vašim gradovima nema mjesta na kojem bi se čulo otvaranje lišća u proljeće ili drhtaj krilca mušice. Što li vrijedi život, ako čovjek ne može čuti usamljen krik kozoroga ili noćnu prepirku žaba u bari? Indijanac voli meki zvuk vjetra, kad se poigrava površinom močvara i miris povjetarca, osvježeni podnevnom kišom ili borovinom..."

"... Sve je povezano. Nije čovjek tvorac tkanice života, već samo vlakno u njoj. Što učini sa tkanicom učini sa sobom."

Ovo su samo dijelovi veličanstvenog dokumenta; dokaz da do spoznaje mogu pismeni i nepismeni, sluge i gospodari, veliki i mali — nema predodređenih. Nepismenom poglavici morali bi pozavidjeti mnogi od nas — s titulom i bez nje. Zapleteni u mreže samovažnosti, zaokupljeni uzajamnom mržnjom, zaslijepljeni sjajem ispraznih uživanja, ne uspijevamo zastati na trenutak, utišati larmu u nama i pokušati dokučiti istinsku zbilju svijeta — čudesnog i zastrašujućeg.

Rastadosmo se srdačno od starca. Dugo sam još nosio njegov lik u mislima, koračajući pomalo zaneseno na začelju naše male kolone. On vjerojatno nikada neće postati poznat poput staroga poglavice, nikada ga nitko neće citirati, niti će mu to biti važno. Ići će i dalje svojim putem kao i do sada ne zamarajući se traženjem istine; on će tu istinu naprosto živjeti. Ostat će u mojim mislima kao simbol one izgubljene veze s iskonom i podsjećaj na

ono vrijeme kada je čovjek živio u harmoniji s prirodom, poštovao je i bio njen dio, ništa važniji od kojega drugog djelića.

Povjetarac što me zaskoči na izlasku iz šume prenu me iz misli, te, ogledavši se oko sebe, vidjeh da sam zaostao za društvom. Požurih se da ga dostignem jer smo blizu cilja. Hodamo po goleti pod vrhom; još zadnji uspon i eto nas na pristupnoj cesti koja vijuga iz Makarske. Ovih posljednjih stotinjak metara asfalta do TV-tornja, koji se ugnijezdio na vrhu, prolazimo pogledavajući čas južno — uživajući u prekrasnoj modrini što se prostirala dolje ispod nas i gubila se u horizontu, čas sjeverno — gdje pod snježnim pokrivačem još zimuju Vran, Čvrsnica, Čabulja, Ljubuški...

— Gledajte! — najednom će poluglasno Mate pokazujući ispred nas.

Tamo, na nekih pedesetak metara, na stijeni iznad puta ležala je polunaga djevojka... Tajac. Zastajemo na trenutak kao hipnotizirani, gledajući u tijelo što se nesputano predalo milovanju sunčevih zraka, u nevjerici i bespokretni, u "strahu" da ne prekinemo ovu čaroliju.

— Čaća, ko je ono? — prekide šutnju mali Nikola, pučkoškolac.

— Vila — dometnuh šaljivo — Vila Bjakovka!

— Ako je ona vila, ja sam vilenjak — rknu Mate požudno.

— I ja, i ja... — razliježe se grupicom uz smijeh.

— Ha, ha! Imotski vilenjaci, baš dobro zvuči!

Smijeh što se zaorio prenu nepoznatu. Pogledavši prema nama iznenađeno, zagru se hitro i u hipu nesta u pravcu zgrade. Nedoumica nije potrajala dugo. Uđosmo u toranj k starim znancima, te, propitavši se o junačkom zdravlju, ispričismo za "vilu", na što se Pero, šef smjene, nasmija srdačno, a zatim zovnu: "Marina..." Ne potraja dugo i vrata se otvoriše.

— Da nije ovo naša vila? — zagrcnu se Pero od smijeha predstavljajući nam novu domaćicu. Postidena cerlekom koji nastaje, djevojka zastane načas, lagano pocrvenjevši, a zatim naglo zatvori vrata i nestade ostavljajući nas da uživamo prepričavajući ovu zgodu.

Čarobno proljeće na Pokojcu

DRAGUTIN CESAR, Budinščina

Planinarski dom na Pokojcu (434 m) nalazi se u istočnom dijelu Ivanšćice, ispod vrha Hama (678 m). Otvoren je 1977. godine, a izgradilo ga je PD "Milengrad" iz Budinščine. Dom zaista može opravdati povjerenje planinara svih prohtjeva i uzrasta te lijepo udomiti svakoga gosta i posjetitelja. Tome pridonosi i njegov povoljan položaj u blizini prometnica. Prilaz s južne strane je od općinskog mjesta Budinščine, koje se nalazi na regionalnoj cesti Zabok — Konjščina — Budinščina — Novi Marof, ili od željezničke postaje Budinščina na pruzi Zagreb — Varaždin. Prilaz domu moguć je prvo asfaltnom cestom Budinščina — Gotalovec (4 km), a dalje markiranim šumskim putem, kroz zaselak Pokojec, do samog doma. S istočne je strane prilaz na dom Pokojec od željezničke postaje Podruta na pruzi Zagreb — Varaždin i dalje asfaltnom cestom Podrute — Beli dol (4 km), sa skretanjem od kuće Tome Bukala šumskim putem još 800 m (30 min hoda). Ovaj pristup pogodan je za motorna vozila.

Dolazak u dom moguć je u sva četiri godišnja doba. Uspon preko sela Gotalovca kroz vinograde i šume omogućava prekrasni vidik, a s Vinog vrha otvaraju se razgledi sve do Medvednice. Svaka planina ima svoje čari drugačije u svako godišnje doba, ali doživjeti proljeće na Pokojcu nešto je izuzetno — propupalo drveće, visibabe, jaglaci na poljima uz potoke, rascvjetali voćnjaci uz marljiv rad pčela i šarenih leptira, cvrkut ptica i veseli pokret šumskih životinja pravi su doživljaj. Kod samog planinarskog doma, umjesto dalekih vidika opkoljavaju vas vrhovi Ivanšćice kao brodovi na uzburkanu moru, a ponad vas plove oblaci osvijetljeni sunčanom kuglom narančastog čara. Uz neku čudnu tišinu ovaj prizor čini doživljaj kojeg se ne možemo nagledati.

Eto, na vašem putu i tijekom boravka na Pokojcu doživjet ćete čarobnu prirodu koja će vas dovesti u čudesa užitka i nezaborava. Dođite našeg planinarskog društva "Milengrad"

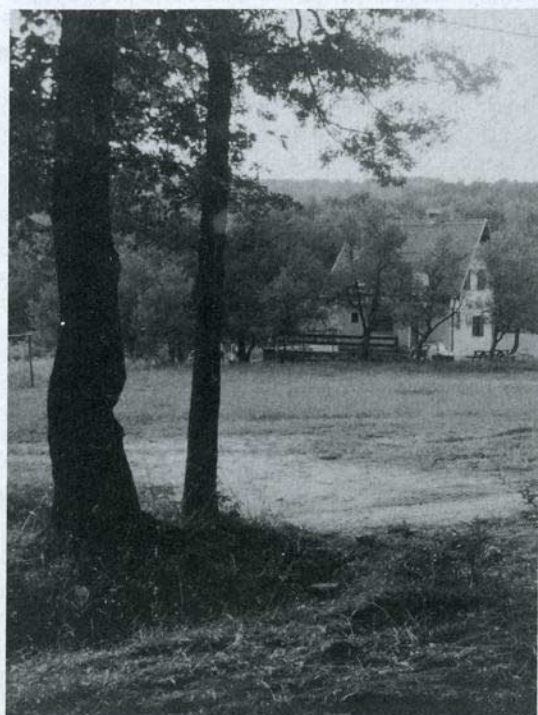
iz Budinščine pričekat će vas u domu ako nam najavite svoj dolazak. Inače, dom je otvoren u proljeće, ljeto i jesen svakog vikenda, dok je u zimskim mjesecima zatvoren, osim za najavljene veće planinarske skupine.

Sve informacije na telefon 049 (65-127) daje g. Zvonimir Zozoli iz G. Kraljeva, Budinščina.

PD "Milengrad" Budinščina osnovano je 1952. g. Nazvano je po gradini na padinama Ivanšćice, zapadno od Hama na Pokojcu.

Društvo je 1974. god. prišlo gradnji planinarskog doma ispod vrha Hama (678 m), na proplanku Pokojca (434 m), a otvoren je 1977 g. za 25-godišnjicu društva. U nedjelju 11. rujna tu se održava Slet planinara Hrvatskog zagorja.

Dodite, bit ćete gostoljubivo dočekan!

Petehovec nekad i danas

KREŠIMIR KEDMENEĆ, Zagreb

U samom središtu Gorskog kotara nalaze se Delnice, gospodarsko, prometno, a nekad i turističko središte ove regije. Prostorno nevelik i pučanstvom slabo naseljeni Gorski kotar, nema uvjete za samostalnu županiju, pa su Delnice samo jedno od središta Primorsko-goranske županije.

Iako u sjeni nedalekih gora kao što su Risnjak, Snježnik ili Bitoraj, i u bližoj okolini Delnica ima gora zanimljivih i lijepih za obilazak. Jedna je od njih i Petehovec.

Ime je dobio po lokalnom nazivu za pijetla, tetrijeba (peteh), a sa svojih 1098 metara visine spada u niže goranske vrhove. Ako ga želite "osvojiti", ima nekoliko mogućnosti, gledano iz Delnica (700 m).

Delnice su postaja željezničkih i autobusnih linija iz unutrašnjosti prema primorskom dijelu Hrvatske, pa to olakšava pristup posjetiteljima bez svojih kola. Od autobusne ili željezničke postaje treba oko jedan kilometar u smjeru Zagreba glavnom ulicom i zatim, prije hotela "Delnice", skrenuti udesno lošom i vrlo izbrazdanom šumskom cestom do donje stanice skijaške žičare. Nekada dobre markacije vrlo su izbljedgele, ali to i nije neka prepreka, jer je nadaleko vidljiv šumski prosjek žičare. Od navedenog podnožja može se na hrbat Petehovca šumskom cestom ili preko strmih livada. U oba se slučaja na Štimčev vrh (1024 m) dođe za malo više od pola sata hoda.

Tko stiže svojim kolima, skrenut će kod hotela "Delnice" prema sjeveru te ispod željezničke pruge podvožnjakom proći do sutjeske na čijem vrhu se nalazi kamenolom. Dalje šumskom asfaltiranom cestom 6 km do Štimčeva vrha.

Središnji dio Petehovca čini valovita visoravan prekrivena prekrasnim spletom šuma i livada. U svako doba godine tu se mogu vidjeti srne i poneka druga divljač.

Na nižem dijelu središnje visoravni, na Štimčevom vrhu, sagrađilo je PD "Delnice"

1948. godine planinarski dom. Šezdesetih godina je nedaleko od doma sagrađena i depandansa, a potom i lovački dom. Istodobno je po sjeverozapadnoj padini izgrađena i žičara (jednosjed) te uređena skijaška staza. Sve to zvuči vrlo zanimljivo i trebalo bi očekivati veliku ponudu goranskom turizmu i planinarstvu, no stvarnost je nešto sasvim drugo: napuštenost, opustošenost i opći zaborav nadvili su se nad Petehovcem.

Naime, još se prije dvadesetak godina pokazalo da je na Petehovcu sagrađeno previše objekata i da su preglomazni za relativno mali priliv svakojakih gostiju, pa tako i planinara. Skijaška staza je premala i skijašima nezanimljiva, a većina planinara koji u Gorski kotar pristižu iz ostatka Hrvatske ili drugih država, usmjeravaju svoje pohode na veće gore u okolini. Tako su domovi na Petehovcu morali biti zatvoreni, a zbog neodržavanja su počeli propadati. I tada, "šećer na kraju" — rat...

Koncem 1991. godine, u vrijeme protjerivanja okupatorske vojske iz Delnica, nekoliko se destruktivaca iskazalo svojim niskim nagonima pucajući iz strojnice po zgradama na Štimčevom vrhu. Vjerojatno su u isto doba, oni ili drugi destruktivci, temeljito opustošili inventar i planinarskog i lovačkog doma. Na žalost, i nakon skoro tri godine pustoš je još uvijek ostala, možda kao opomena nekome.

Ljubiteljima Petehovca i okolice preostaje jedino šetnja preko petehovačkih proplanka i žal što umjesto sada uništenih kuća na Štimčevom vrhu možda nije sagrađeno kakvo malo sklonište na stazi između Petehovca i Mrkoplja, za one koji kane prema Tuku (oko 3 sata hoda).

Dolinom Cetine na Dinaru (troglavsku)

ZDRAVKO PAVLOVIĆ, Bistrinci

Svoje putovanje započinjemo mjeseca svibnja 1986. u glasovitoj Vrlici, mjestu nedaleko od Knina, poznatog, između ostalog, i po folkloru. Nezaboravan je doživljaj krenuti u tajanstven i zanimljiv svijet prirode uz zvuke i ritam Vrličkog kola, pa makar oni bili i plod mašte. Namjera nam je upoznati planinu Dinaru, i to u onom njezinom dijelu koji s bosanske strane smatraju Troglavom, a s dalmatinske Dinarom (1790 m). Uspone ćemo započeti iznad sela Uništa, negdje oko klanca koji razdvaja Bat od Troglava bez obzira smatramo li ispravnim prvo ili drugo ime planine (nalazi se 10 km j. od najvišeg vrha Dinare, 1831 m). Zsigurno nećemo pogriješiti ako kažemo da smo boravili na Dinari, a to nam je za ovu priliku sasvim dovoljno.

No, pred nama se u Vrlici prepriječila impozantna dolina rijeke Cetine, kojom ćemo se kretati sve do kasnog predvečerja kada nam umor uljepša svršetak jednoga napornog, ali plodnog radnog dana. Vrlika nas oduševljava lijepim primjerkom jedne crnogorice, a nedaleko od suhozidine bogatom populacijom primorskih gušterica (*Podarcis sicula*). Pravi je užitek promatrati ih kako se u jutarnje sate izvaljuju na prve zrake toploga sunca. S obližnjeg uzvišenja uzdižu se zidine starog utvrđenja, a pod njima je oaza crnih borova.

Prolazimo kroz submediteranski kulturni krajolik čiju površinu presijeca korito rijeke Cetine. Ona kod Vinalić-Baleka protječe kroz dolinu protkanu zelenilom, i natoplenu vodom. Zelenilo doline stapa se sa zelenom rijekom, te je oboje sušta suprotnost sivilu Dinare s jedne i Svilaje s druge strane. Prelazimo preko mosta na lijevu obalu Cetine i još neko vrijeme idemo uz poplavne livade močvarnog karaktera, mjestimično obrasle tršćacima.

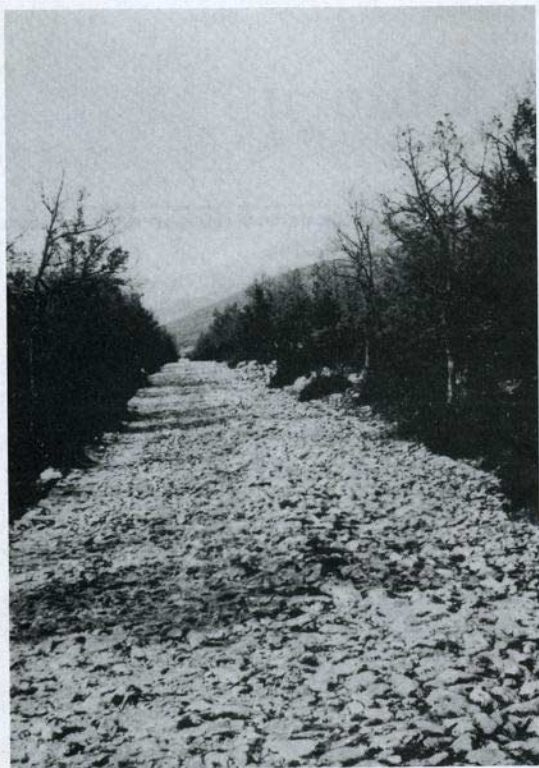
Malo poslije zaći ćemo u kopnenu vegetaciju svojstvenu submediteranskom području

našega krša. Šiblji hrasta medunca i bjelograbića (*Quercus-Carpinetum orientalis*), na žalost, većim su dijelom pretvoreni intenzivnim krčenjem u submediteranske kamenjarske pašnjake, što se naročito dobro vidi oko sela Vranješa. U ovo simpatično seoce dinarskog krasa stigismo poprilično znojni i umorni. Kratak predah, samo toliko da utolimo žeđ i porazgovaramo s prijateljem Petrom, pa krećemo dalje.

Vrlika 1986. godine

Foto: Z. Pavlović

Napoleonov put kroz šibljak Foto: Z. Pavlović

Po šikarama i kamenjarama spor, ali primjetljiv život vode kornjače čančare (*Testudo hermanni*), tipične kopnene vrste s izraženim vegetarijanstvom. Čvrst oklop omogućuje im sigurnu zaštitu. Donji dio oklopa (plastron) izbrazdan je nekim žljebovima, tvoreći tako niz međusobno čvrsto sraslih ploča. Prosto je nevjerovatna otpornost ove vrste prema tjelesnim ozljedama. Nijedna druga životinja među kralježnjacima ne može podnijeti i preživjeti što ona može. Nisu rijetki primjerci s izgubljenim ili ozlijeđenim dijelovima tijela ili s razlupanom ljušturom, koja se zaliječi i zaraste. Pošto se upotrebljava za jelo (iako je kao ugrožena vrsta naše faune stavljena pod zaštitu!), tamani se u velikom broju. Živi isključivo u primorskim mediteranskim područjima.

Napuštajući Petra i selo Vranješe naletjesmo na dva poskoka i nekoliko primorskih i krških gušterica (*Podarcis melisellensis*). Šibljak hrasta medunca i bjelograbića presijeca, navodno, Napoleonov put, koji se poput ori-jaške pruge pruža negdje iznad izvora rijeke

Cetine. Ova povijesna građevina nije dočekala svoje dovršenje, pa sada danonoćno zjapi kao prosjek u sumornoj i paklenoj okolini dinarskog krasa. I baš je ovdje svoj mir našao zelembač, najljepši gušter naše domovine.

Stigosmo tako u podnožje Dinare. Na ulazu u selo Uništa skidosmo prtljagu, polumrtvi večerasmo i napokon završismo u novosagrađenom planinarskom domu. Polumračno predvečerje pravi je užitak za mnoge životinjske vrste koje tada počinju svoju aktivnost. Zmija smukulja (*Coronela austriaca*) završila je ovoga puta u jednoj od naših nprtnjača. Na ovom mjestu prolazi granica između Bosne i Hrvatske, pa su Uništa, po nekima, na bosanskoj strani. Planinsko su selo s oko 300 stanovnika, smješteno u slikovitoj i plodnoj uvali amfiteatralnog oblika, u kutu između Dinare i Bata, otvorenoj prema jugu, na 700 m visine. Bat (1851 m) je na suprotnoj strani doline i malo viši od vrha Dinare.

Na visinama između 1150 i 1850 metara rasprostiru se pašnjaci, obrađene oaze s njivama krumpira i ječma, sjenokošama, zgradama od kamena i suhomedinama. Zemlja izgleda kao oteta od neumitnog krša, onako ograđena zidovima da je bura i voda ne raznesu. Pašnjaci su na kosama manjeg nagiba i na vapnenačkim zaravnima gdje su slojevi vapnenca horizontalni ili slabo poremećeni. Tlo je plitko, izloženo aktivnom ispiranju i odnošenju zemlje. Tik iznad Uništa panoramu uljepšava oaza crnih borova (*Pinus nigra*). Smještena je u području šibljaka crnog graba sa šašikom (*Seslerio-Ostryetum carpinifoliae*).

Ranim jutrom napuštamo znamenito kamenje napućeno ovcama, kravama, konjima, kozama i magarcima, kamenje što znači život Uniških dolaca. Penjemo se uz ogoljelu padinu Dinare ili, možda točnije, padinu Troglava. Njegovu fizionomiju ukrašavaju ostaci šiblja govoreći nam da je tu, ne tako davno, bilo mnogo više šume. Još jedan napor i savladasmo napokon i posljednji uspon. Zadosmo u oazu mira, mirisnih smola crnogorice. Zelenilo četinarske vegetacije zasigurno nam mnogo toga kazuje, a Dinara ljubomorno sakriva i čuva za buduća pokoljenja... Dinara je osvojena!

Brkonja s Platka

ADAM DWORSKI, Wales (Velika Britanija)

Prve snježne pahuljice počele su lepršati. Nošene sve jačim vjetrom lebdjele su nekako neodlučno i smjestile se konačno uz rubove prozora. Dolje, u nizini, rijeka Wya je izašla iz svog korita i preplavila okolna polja, a na jugu su Crne planine (Blac Mountains) osvanule u novom bijelom ruhu. Bolest starosti: nostalgija, sjećanja, uspomene. Sanjarim... Prošlo je od toga gotovo pola stoljeća. Evo me najednom na Platku!

Sve je počelo sa Zormanovim plakatom. Kao plakat bio je dobar, ali pismoslikar Zorman prilično je mnogo zaračunao za svoj trud a osim toga trebalo je platiti i tiskanje. Odlučili smo, naime, organizirati prvi "Jadranski veleslalom" na Platku, odnosno na Snježniku, a za to nam je potrebna propaganda. No, novaca nije bilo. Sudbina nam se ipak nasmiјešila i donijela čak više nego što smo trebali. Sredina je veljače. Na putu smo za Platak. Naš kamion zaustavi se ispod prvoga velikog zavoja iznad Kamenjaka. Ovog je puta pred nama čitava kolona vojničkih kamiona. Skije na leđa i u dugoj povorci, izmiješani s vojnicima, napredujemo sporo jer nam snježna mećava usporava napredovanje. Preda mnom

vojnik s velikim brkovima. Posipani snijegom i zaleđeni stižemo u lugarnicu. Razgledavamo teren za naš veleslalom i u lugarnici raspravljamo o pripremama. Planinarski dom je za rata porušen i postoji samo ta Korelčeva lugarnica. Vrijeme je za povratak. Opet kolona, a preda mnom opet onaj "brkonja". Tik pred sumrak stižemo do parkiranih vozila. Nastaje komešanje. Vojnici ukočeno salutiraju "brkonji". Pitam jednoga tko je to. Zar ne znate? To je general Većeslav Holjevac, komandant zone B iz Opatije (budući predsjednik Hrvatskog planinarskog saveza). Pričam tu dogodovštinu svojim kolegama. Kao uvijek, naš promućurni predsjednik Smoljan ima ideju. Sutra će u Opatiju i zamoliti Holjevca da nam dade novac za Zormanov plakat. "Za plakat vam ne dam ništa, ali hoću za gradnju domova". Podnesite mi nacрте za domove na Platku i Snježniku u roku od deset dana, i onda požurite s gradnjom. Ing. Sila nam u rekordnom vremenu izradi nacрте, a Holjevac odobri proračun. I eto, tako su istoga proljeća udareni temelji obaju domova na Platku — uglavnom zaslugom "brkonje".

Juriš na vrh Grossglocknera!

ALEKSANDRA ARBANAS, Zagreb

Jeste li ikada doživjeli ostvarenje sna? To se događa kad je mašta snažnija od stvarnosti i kad nešto jako i silno želite. Tada nestaje nevidljiva granica između mogućega i nemogućeg.

Meni se to dogodilo kasnog ljeta, krajem

kolovoza 1993, kad je pala odluka da osvojimo Grossglockner (3798 m), najviši vrh najvišeg masiva u Austriji, u skupini Visokih Tura.

Snaga vjetrova i udaranje zastava o krov parkirališta Hotela "Glocknerhaus", gdje sam prenoćila u društvu s dvojicom strastvenih

ljubitelja visina, Danijelom i Igorom, probudili su me i to sam shvatila kao poziv prirode. Rano jutarnje sunce koje je sramežljivo izlazilo obećavalo je lijep dan. Samim pogledom nisam mogla doživjeti ljepotu Grossglocknera i okolnih vrhova, bilo mi je potrebno mnogo više. Pasterze, ledenjak podno Hotela, čekao je naše korake. Za nepuna dva sata spustili smo se na najveći ledenjak istočnih Alpa, preko kojeg je valjalo prijeći do stijena i njima započeti uspon. Kristalno bijelu boju ledenjaka ukrašavali su potoci bistre vode. Tvrd i grub, hladan i hrapav, ledenjak nam nije zadavao nikakve poteškoće. Prešavši ga, stigli smo do granitnih stijena koje su zbog svoje mekoće omogućavale relativno brzo kretanje i približavanje onom mjestu gdje stijene, ukrašene gorskim potocima, zamjenjuje zona snijega. Ona se protezala sve do planinarskog doma Adlersruhe podno Grossglocknera.

Kratak predah prije druge etape uspona, obuvanje dereza, pripremanje cepina i alpinističkog užeta, uživanje u pogledu na ledenjak koji smo upravo prošli, Glocknerhaus i simpatični austrijski gradić Heiligenblut. Snaga sunčanih zraka i bjelina snijega natjerala nas je da se ne krećemo bez očala "glečERICA".

Magična privlačnost "Grosića", kako smo od milja nazvali ovaj predivni vrh, prožimala nas je čitavim bićem. Krenuli smo naprijed kroz sloj mekanog snijega, a vodila nas je misao o sutrašnjem usponu na vrh od 3798 metara.

Iako nam se dom činio kao nadohvat ruke, trebalo nam je do njega oko četiri sata. Lijep i usamljen ocrtavao se na horizontu podno "Grosića". Neprekidan i polagan uspon bio je popraćen osjećajem prijađenih visinskih razlika. Ubrzano disanje značilo je nestašicu kisika, a lagana glavobolja obična je popratna pojava kod takvih uspona.

Konačno smo stigli na Adlersruhe (3454 m). Dom izvana izgleda napušteno, ali je unutrašnjost vrvila od žamora ljubitelja prirode i njegovih domaćina. Toplina blagovaonice privukla nas je unutra. Poželjeli smo napiti se svježje vode i odmoriti se prije sutrašnjeg uspona. Međutim, džep nam je bio isuviše plitak. Čak nam se i voda činila preskupom, pa smo se odlučili za večeru pod vedrim nebom. Otopljeni snijeg bio je izvrsna podloga za vruću juhu koja nam je davala snagu.

Uzbuđenje nas je očito obuzimalo, jer neki od nas nisu mogli zatvoriti oči i utonuti u san. Brojali su sate do svitanja i silno željeli naprijed, naprijed, u osvajanje visina. Između noći i dana nije bilo jasne granice, jer se više uopće nije znalo gdje prestaje san i počinje stvarnost, sanjam li ovaj put u novo i nepoznato ili ga stvarno prolazim. Protrljam oči i tada shvatim da ne sanjam.

Danijel, Igor i ja spremamo stvari i nakon kratkog doručka krećemo na uspon. Rano jutarnje sunce obasjavalo je kristaliće leda, a vrh Grosića bio nam je bliži i pristupačniji nego ikad prije. Dereze na gojzerice, cepin u ruke, uže oko pojasa i već smo krenuli prema vrhu.

Uspón je trajao dugo, puna četiri sata. Jedini razlog bila je gužva na vrhu Kleinglocknera. Trideset Slovenaca koji su stigli dan prije i nekolicina Austrijanaca pravili su gužvu na uskom putu koji može proći najviše jedna osoba. Svi bi htjeli na vrh i zato je naše napredovanje bilo usporeno. Kleinglockner prošli smo bez većih napora i čekanja, ali su se teškoće pojavile kad je trebalo prijeći preko ledenog mostića koji povezuje mali i veliki Glockner. Ne samo da je izgledalo zastrašujuće, već je tih dvadesetak metara zaledene staze, ne šire od tridesetak centimetara, ispod koje se jasno ocrtavao kuloar, djelovao prijeteće. Valjalo je poći hrabro prema cilju, potisnuti strah i nadvladati snažan osjećaj nelagode. Bila je to posljednja prepreka do vrha. Još 15 metara uspona i mi ćemo biti na vrhu.

Približavamo se najvišem vrhu Austrije. Hladan križ stoji uspravno i čvrsto govoreći nam da smo osvojili jedan od prelijepih vrhova u Alpama. Snažan vjetar nosi bijele oblake koji brzo love plavim nebom. Mnoštvo ptica, aviona-jedriličara, bogatstvo okolnih vrhova i količina snijega ukrašavaju prirodu i obožavaju je. Bili smo jako sretni, ispunjeni i osnaženi postignutim uspjehom.

Vrh je pao. Radost i snaga struje čitavim tijelom. Želimo još, uvijek nanovo i ispočetka.

Tražimo nove izazove, tražimo nove avanture. Živjeti s prirodom znači živjeti punim životom, imati velike želje i mnogo malih radosti.

KOS i medvjedi

FRANJO KORDIĆ, Zagreb

Koncem predesetih godina tadašnji Planinarski savez Hrvatske imao je neprilika u domu na Zavižanu na Velebitu. Tamo se, naime, smjestila vojna jedinica od 5-6 vojnika Jugoarmije, kao straža koja je čuvala nekakav vojni uređaj na Vučjaku. Niti su koga pitali niti su ikome plaćali smještaj u domu, valjaajući se i noću i danju po onim siromašnim planinarskim ležajima.

Na sve intervencije i apelacije "narodna" se vojska nije obazirala, a niti se udostojala barem odgovoriti. Kako se radilo o meteorološkim uređajima, pa je, valjda, to zrakoplovstvena nadležnost, obrati se konačno PSH Komandi zrakoplovstva JA u Zemunu. I, zaista, treba priznati, ubrzo dođe odgovor, da će se obrazovati vojna komisija za taj slučaj, pa traže da i PSH odredi ljude koji bi bili legitimni pregovarati i ugovarati o odšteti i ostaloj problematici s time u svezi. Naveden je i datum odlaska na lice mjesta na Zavižanu. Vojska će dati autobus za prijevoz. Tadašnji tajnik PSH, zvan Digo, pozvao je i mene da se priključim.

Bio je konac svibnja. Vozeći morskom obalom primjećujemo i kupače. Međutim, desetak dana prije bilo je prilično hladno, a na Velebitu i snježne mećave.

Nije tada još bilo ceste do Zavižana, već se moralo pješačiti od sela Oltara uzbrdo, pa su tu ostavili autobus. U tom je seocetu bilo potpuno kopno, a već kod prvog uspona snijeg.

Vojna se komisija sastojala od desetak što viših i nižih oficira, podoficira i civila u vojnoj službi. Jedan od civila bio je i stariji gospodin koji, valjda, nije poznavao ni Medvednicu, a kamo li Velebit, pa je došao obučen kako bi priličilo na Zrinjevcu i u niskim cipelama. Što smo se više uspinjali, snijeg je sve dublji, a kakva je bila snaga mećave i bure prije nekoliko dana, vidjelo se i na mladim stablima omorika: snježne iglice, nošene snažnom burom, nabijale su se jedna na drugu,

te oblikovale čudne likove poput indijanskih perjanica.

Žalost je bilo gledati starog gospodina, ostao je zadnji, kako se muči u snijegu i još uz strminu. Njegovi odoše naprijed. Stadosmo tajnik Digo i ja te ga dogovorno uzmemo među se, ispod pazuha. Tako i bi. Gospodin se predstavi da je šef računovodstva Vojne oblasti i preporuči da odredimo "paprenu" cijenu dosadašnjeg boravka vojske u domu i takvu cijenu za buduće korištenje: "Sve će oni to platiti. Imaju oni novaca koliko god hoćete. U njih nema nikakve neimaštine, pa iskoristite tu priliku!"

I tako, uz našu obilnu pomoć, računovođa se skupa s nama dvojicom domogne doma. Svi ostali već su se bili raskomotili i odmorili u domu.

Ekipa meteorologa iz Zagreba također se nalazila s nama, a opskrbnik doma, ujedno i očitavatelj meteoroloških prilika, znajući da će oni doći, iskopao je jamu u snijegu da se vidi koliko je dubok. Sjećam se da je bio preko 150 cm i da smo se divili lijepoj našoj: na samo nekoliko kilometara zračne linije kupanje u moru i tako dubok snijeg istovremeno.

Počeli su razgovori tajnika Dige s vojskom. Kratko im je odbrusio cijene, dosadašnje i buduće, sigurno imajući u vidu ono upozorenje, te otišao na skijanje s našima.

Ja sam se skutrio kraj peći između onih kreveta na kat, a vojska je sjedila na krevetima do prozora i nisu me vidjeli. Razgovarali su potihom. U jedan par čujem povišen glas starog gospodina, šefa računovodstva:

"Ma, vidite li vi toga bezobrazluka? Sve, armija mila, armija draga, a oni armiju ovako dušmanski opleti!"

Ja, kraj peći, odvratim mu povišenim glasom:

"A, tako! E, da znate, kada se budemo vraćali, ostavit ćemo vas medvjedima da vas pojedu."

"O, nisam znao da ste tu, oprostite!" reče on.

Nastade tišina i razidoše se. Ali, osta jedan kapetan. Ushodao se u prolazu između kreveta i nešto ljutito mrmlja. Napokon stade preda me i upita:

"Je li istina, druže, da ovud dolaze i prolaze stranci?" Po naglasku prepoznah da je Crnogorac, a po ponašanju i pitanju da je pripadnik KOS-a (Kontraobavještajne službe).

"Istina je", rekoh.

"Pa, što vi oni trebaju ovuda?"

"Ne trebaju!"

"Pa, što ih pušćaš, jade?" Kako objasniti značenje planinarstva ovoj sirovoj spodobiti? Samo sam ga pogledao i izađoh iz sobe. O-sjetio sam da nakon ovog kratkog razgovora i mene smatra "narodnim" neprijateljem.

Razgovora više o Diginom "cjeniku" nije bilo i spremismo se na povratak.

Nismo obraćali pozornost na postupak

dva vojnika s bajunetama na puškama i tzv. ratnom spremom. Ništa neobično kod vojske. Isto tako nismo ni razmišljali o starom gospodinu računovođi. Tek, došavši već pod noć u Oltare do autobusa, ugledasmo ga gdje dolazi između ona dva vojnika pod ratnom spremom. Dopratiše ga do kapetana KOS-a, vojnički pozdraviše, okrenuše se, skidoše bajunete s pušaka i odoše natrag uzbrdo. Tada je nama planinarima sinulo — posljedica obećanja da ćemo ga ostaviti medvjedima da ga pojedu. Da to spriječi, kapetan je dao "obezbeđenje".

Kakva je smijurija nastala među nama planinarima može se zamisliti. Kakve fine, sočne primjedbe na račun kapetana, računovođe i medvjeda, uz buran smijeh. Napokon je smijeh zarazio i samog kapetana, iako, naravno, nije razumio smisao bodlje. Kaže, da će se i on upisati u planinare kad je ta družba tako vesela. O, beskrajna ljudska glupost!

Orijentacija i planinarstvo — užitak bliskih susreta

ZVONKO MUŽA, Zagreb

Osobitost je hrvatske športske orijentacije (orijentacijskog trčanja) da se razvijala i sve do danas održala u okviru planinarske organizacije. Počelo je pedesetih godina natjecanjem skupina, obično tročlanih, u planinarskoj odjeći i obući. Bilo je malo kontrolnih točaka, ali su se svladavale velike visinske razlike i tada se isključivo hodalo. S vremenom se kretanje ubrzavalo, natjecateljski je duh rastao i uvidjelo se da se neke dionice mogu i trčati te tako dobiti na vremenu. Da planinarska orijentacija preraste u športsku, nedostajao je još samo jedan korak.

To se dogodilo šezdesetih godina kada su se počele organizirati pojedinačne utrke, a momčadska natjecanja postaju sve rjeđa. Prelazi se potom na nordijska pravila i izrađuju se i koriste višebojne karte, što znatno

olakšava i ubrzava kretanje. Športska orijentacija je prevladala, planinarskih natjecanja u Hrvatskoj danas gotovo i nema. No orijentalisti su ostali u planinarskoj organizaciji te su preko Hrvatskog planinarskog saveza učlanjeni u svoje svjetsko udruženje IOF. Nekoliko je klubova samostalno (Maksimir, Rijeka i odnedavno Jelen), dok su ostali sekcije planinarskih društava (Vihor, Sljeme, Kapela, Japetić, Torpedo...).

Istine radi, treba navesti da je prvo orijentacijsko natjecanje u Hrvatskoj (1951) priredio poznati novinar i športski djelatnik Žarko Susić poslije boravka u Švedskoj. Natjecali su se poznati atletičari (Franjo Mihalić, Milka Babović...) u skupinama, trčalo se. Održano je nekoliko takvih natjecanja, oko Tunela i na

Ponikvama. Onda je to stalo, a orijentacija se dalje razvijala samo u okviru planinarske organizacije.

Što je to u orijentaciji da su je prihvatili neki vrlo poznati planinari (Zlatko Smerke, Čedo Gros, Darko Sakar, Željko Gobec...)? Bio je to svakako nov izazov za njih, mogućnost češćeg putovanja u susjedne pa i dalje europske i izvan europske zemlje. Međutim, na prvom je mjestu zasigurno natjecateljski duh koji se probudio u njih na orijentacijskim utrckama, a čuči i u svakom planinaru. Sjetimo se samo kako kraj nas na svakom planinarskom pohodu poneko projuri, ne samo zato što je mlađi ili brži. Ima tu još nešto, što nosi u sebi svatko tko se dulje bavio orijentacijom: mogućnost da se brzo i često dođe do prekrasnih skrovitih mjesta u prirodi do kojih teško dolaze i planinari. Neopisiv je osjećaj kada na utrci otkrijete neki skriveni izvor, šumsko voće, proplanak u gustom šumi ili doživite bliski susret s osamljenom srnom. Već i samo zbog toga vrijedi otići na orijentacijsku utrku.

Rat je donio velike teškoće hrvatskim orijentacistima. Trebalo se priviknuti na nove uvjete. Neki su se klubovi jedva održali, a neki se ugasili. Trebalo je preustrojiti Hrvatsku ligu, Slovenija, u koju se išlo na mnoga natjecanja, postala je inozemstvo. Velik broj orijentacista, osobito mladih, prijavio se i u redove Garde. Isprva su bili pripadnici Športske čete Zagreba, a poslije Prve brigade Gorskog zdruga, kojim je zapovijedao Željko Gobec. Skupa s planinarskim vodičima i instruktorima skijanja. Svi su dali velik prinos kao instruktori, a neki su otišli i na bojišnicu. I u takvim uvjetima, međutim, održavala su se natjecanja za Hrvatsku orijentacijsku ligu, a kada se moglo, odlazilo se i na inozemna natjecanja.

Zbog ovako velike povezanosti planinarstva i orijentacije u Hrvatskoj, postavlja se pitanje može li se biti istodobno uspješan planinar i orijentacist. Može, osim u slučaju da želite postizati vrhunske rezultate na orijentacijskim natjecanjima u Hrvatskoj i Europi. U tom slučaju za planinarstvo nećete imati vremena, osim za poneki izlet. No orijentacija je obiteljski sport, mogu se natjecati osobe svih uzrasta, a tereni su na kojima se natječe u prirodi, šumi, često okruženi lijepim i visokim gorama. Natjecanje traje nekoliko sati, a poslije odmora možete se šetati, penjati. Navest ću jedan primjer.

Početkom lipnja održana su dva natjecanja na Planku kod Rijeke. Krenuo sam još u petak i iz Gornjeg Jelenja uspeo se na Risnjak. Nakon nekoliko sati provedenih na toj divnoj planini spustio sam se kroz nacionalni park na Platak. Tu sam prenoćio i idućeg dana sudjelovao na utrci. Poslije odmora, predvečer, uspeo sam se na Snježnik. Drugoga dana opet sam se natjecao i uvečer vratio u Zagreb. Proveo sam tri vrlo lijepa i zanimljiva dana.

Za one koji vole i planinarstvo i orijentaciju, ili se žele priključiti i jednoj i drugoj obitelji, evo prijedloga za jedan izlet na kojem se mogu orijentirati i planinariti. Potrebne su dvije orijentacijske karte: vršni greben Medvednice i Stubičke Toplice. Popnite se do doma "Runolist". Tu ste na orijentacijskoj karti i možete se orijentirati sve do sjevernog ruba vršnog grebena. Spustite se zatim prema Gornjoj Pili. Kada budete blizu nje, dospjeli ste na kartu Stubičkih Toplica. Po njoj se možete orijentirati sve do Toplica. A onda se, naravno, možete i okupati!

Rekvijem ili molitva

Za ljude i planinarstvo u istočnoj Bosni

LEOPOLD GAŠPAR, Pirovac

Ako čovjek u sebi nosi uspomene i vidike, planinskim bespućima prohodane i doživljene BiH u svim njenim segmentima - ljudskim, prirodnjačkim, a prije svega u onima koji čovjeku usađuju zauvijek neku vrstu neraskidive privrženosti, onda čovjek na posebno bolan način preživljava preteške vijesti iz tih krajeva nošene i donošene ratnim vihorom. Žepa je npr. za mene skup uzbudljivo lijepih dojmova vezanih za legendarni "Most na Žepi", na mirno mjestance s divnim gostoljubivim ljudima, urašlo u okolne šume, planine i uz dubodolinu. Što reći za Srebrenicu srebrenu, sa "Zelenim Jadrom" u kome smo posjećivali lovački dom i uvijek ponovno doživljavali nevjerojatno prisno gostoprimstvo čuvarskog bračnog para. S njegove smo terase uvijek ponovno durbinom posmatrali šetnje i igre malih medvjedića i modru zmiju ljepotice Drine, koja je uz nekoliko stotina metara duboku liticu hučeći tekla tamo nekamo prema svom ušću.

Goražde, Foča, poprišta najbolnijih od svih bolnih i krvavih događaja u prošlom i u ovom ratu. Goražde i Foča, područje neprekidne i stalne brige Planinarskog saveza BiH, organizatora i pionira jednoga zamašnog, strpljivo zamišljenog i IZVEDENOG projekta izgradnje planinarstva u toj regiji.

Nije se dugo čekalo od prvih koraka vezanih za izgradnju planinarskih objekata u tom kraju i markiranja prvih planinarskih staza po brdima oko Goražda, Foče, po Magliću i Perućici, da na pohode planinama sarajevske regije, na natjecanja "Zimski bjelašnički dani" stignu kršni i statiti momci, vješti natjecatelji u disciplini planinarske orijentacije i složenih segmenata zimskoga tradicionalnog takmičenja na obroncima Bjelašnice, takmičenja koje je iz sebe iznjedrilo XIV. ZOI — SARAJEVO '84. Nije se dugo čekalo da nazimjenice i vrlo često, čas Fočaci i Goraždaci, čas planinari Mostara, otimaju Sarajlijama

bodove i pobjede, zarađene smjelošću i vještinom koja gledateljima zaustavlja dah. Jer su tada i vrlo dugo zatim natjecateljske staze brazdale ili obronke Medvjede glave, ili do besvjesti strme padine Krvavca, Hranisave, ili greben što se strmoglavljuje s Opservatorija u Štini do.

Žepa, Goražde, Foča. . .

Sjećajući se do beskrajnog bola koji prati sve moje zore — u kojima skoro bez preskakanja ijednog buđenja mislim na te gradiće, na te divne ljude u njima, na te momke na koje smo bili ponosni — uvijek ponovno, stiskajući srce, prikupljajući snagu za novi radni dan i s mukom pronalazeći motive za nastavak života, razmišljam hoću li, kad sljedeći puta budem slušao glazbu, odabrati neki od Requiema ili kompoziciju "Molitva za moju braću". Odabir je to vezan za agoniju BiH.

Najčešće se vežem za Belonijev "Adagio". Tu kompoziciju preslušavam uvijek ponovno sjećajući s okrutne smrti koja je obhrvata u prvim ratnim mjesecima jednoga divnog čovjeka i planinara, dr. Miroslava Vobornika. Volio je te jedinstvene zvuke jer — tako mi je govorio — "Znaš Leone, ona me uznaša van i iznad postelje u kojoj umirem, ona me nosi do Maglića, Kleka, do vrhova Jahorine. Do dobrih bezazlenih ljudi Žepe, Delijaša!"

A upravo su se tih ljetnih dana kolone nesretnika, noseći bijedne zavežljaje, probijale padajući, umirući i iznemogli ostavljajući i djecu u planinskim bespućima, za leđima Jabuke planine, Jahorine, Bjelašnice. Bježali su od smrti, ali ususret ponovno šansi da budu ubijeni ili da umru od gladi u opkoljenom Sarajevu.

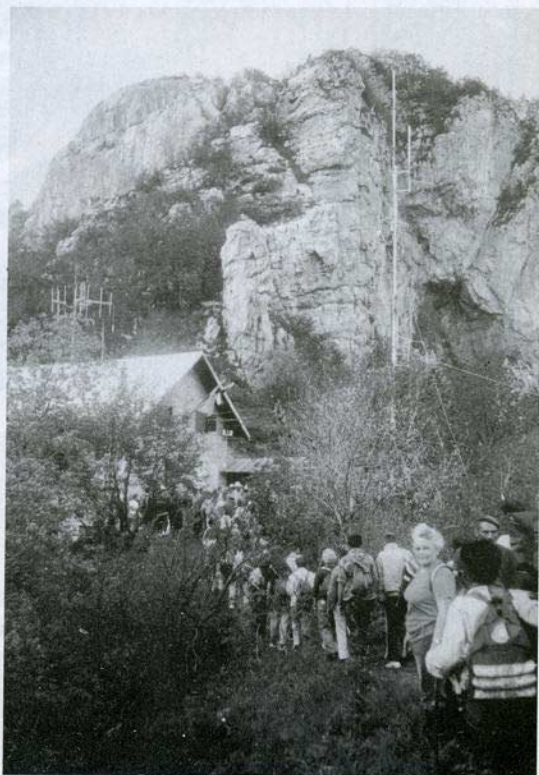
A Vedran Smajić, noseći svoje violončelo i ne obazirući se na granate, i u tim je danima svirao toliko puta taj Belonijev "Adagio",

nježno i mekano, šaljući u atmosferu sarajevskog inferna zvuke patnje, stradanja i boli, ali i zvuke nadanja. Svirao je na sarajevskim koncertima, stratištima i grobljima. Zato neću sljedeći puta slušati Mozartov ili Verdijev Requiem. Slušat ću ih tek kada prestanu biti simbolom umiranja planinara i ljudi uopće, i planinarstva jednog kraja. Slušat ću ih samo kada u meni netko ili nešto definitivno umre. Uz moje misli i tuge, boli ali i nade, radije ću slušati Belonija i moliti se da ponovno po-

teku rijeke mladih i zdravih ljudi uz obronke planina ljepotica što sam ih ovdje spominjao. I da zajedno sa Zvonkom i Šehom, Danetom i Lolom obilježim crveno-bijelim kružićima smjer Žepa — Jadar — Goražde — Delijaši — Štini do — Hrasnica. Kao Memento mori za mučenike te svojevrzne Golgote dvadesetog stoljeća i kao otjelovljenje jedne molitve za sve one koji su nevino patili i stradali u ovom ratu. Ratu u kojemu se pravi planinar borio samo da sačuva prag svoje kuće!

120. obljetnica hrvatskog planinarstva u slici i riječi

Otvorenje proslave bilo je 21. svibnja u Ogulinu i na Kleku. U prepunoj ogulinskoj kino-dvorani održana je u 11 sati pri-

godna svečanost uz vrlo uspješan kulturno-umjetnički program, isključivo planinarskog sadržaja, a u organizaciji Centra za kulturu

3

4

5

6

Ogulin. Slušaateljstvo s
čelnik Ogulina g. Ivan
vitelja proslave dr. Fra
bojnik Petar Stipetić
prof. dr. Zoran Gomzi
su, među ostalim točl
ci reproducirali razgov
Frischaufa, inicijatora
dom Budisavljevićem
kao i naša organizacija
na staroj županijskoj z
ke županije g. Jakovčić
na mjestu gdje se pri
taj razgovor (sl. 6).
panskoj kuli je u sklo
otvoren preuređeni i
muzej HPS (sl. 4). V
tisuće planinara koji s
tila je planinarski dom
(sl. 2). Tom je prilik
planinara g. Ferdo U
kiranu stazu od doma
Dan hrvatskih planina
žan 2. i 3. srpnja u
na Velebitu. Na Štin
okupilo oko 500 plani
li u programu što su
“Stanko Kempny” iz
planinarske pjesme i r
obljetnica otvorenja V
puta i otvorenje nove
Uprava Šumarije Senj
ju svoje objekte na Št
planinarima (sl. 5).
planinara uspjela na Š
Kozjak. Idućega je dan
narsko sklonište na Ve
uređenje i brigu o odn
“Stanko Kempny” (sl
zaštite planinske priro
zirali su Komisija za z
“Kozarac” iz Vrbovsl
nica Vrbovsko okuplje

pozdravili gradona-
 mlić, izaslanik pokro-
 pje Tuđmana general-
 potpredsjednik HPS
 (sl. 3). U programu
 na, ogulinski glum-
 prof.dr. Johannesa
 nivanja HPD, s Bu-
 djeći staroj jednako
 (sl. 1). Nakon toga je
 i župan Karlovač-
 tkrio spomen-ploču
 120 godina odigrao
 ogulinskoj franko-
 Zavičajnog muzeja
 punjeni Alpinistički
 ina od gotovo dvije
 ošli u Ogulin posje-
 a Kleku i vrh Kleka
 n doajen ogulinskih
 n otvorio novomar-
 lo Ogulina (sl. 10).
 ove je godine odr-
 rovači i Lubenovcu
 ači se prvoga dana
 ra koji su tu uživa-
 izveli članovi HPD
 greba. Uz prigodne
 ale obilježena je 25.
 pitskog planinarskog
 elebitske obilaznice.
 avila je za ovu akci-
 vači na raspolaganje
 kon toga se većina
 rinu (sl. 7) i Veliki
 otvoreno novo plani-
 m Lubenovcu čije je
 ranju preuzelo HPD
). U povodu Dana
 u Hrvatskoj organi-
 tu prirode HPS, PD
 i Turistička zajed-
 planinara uz "Tihi

7

8

9

GODINE
 OSNIVANJU
 KOG DRUŽTVA
 HPS 1994.

prosvjed za spas kanjona Kamačnika” prilikom gradnje autoceste Karlovac — Rijeka (sl. 9). Oko tisuću prisutnih planinara i drugih građana pratili su prigodni program što su ga priredili domaćini iz Vrbovskog, a zatim obišli kanjon Kamačnika uživajući u prizorima spektakularne vožnje kajakaša (sl. 11). Sve opisane akcije organizirali su HPS, njegova

10

11

Komisija za planinarske puteve i označavanje i Komisija za zaštitu prirode, uz pomoć gradskih poglavarstava Ogulina i Vrbovskog, Uprave šuma Senj te planinarskih društava “Klek”, Ogulin, “Stanko Kempny”, Zagreb, i “Kozarac”, Vrbovsko — na čemu im se srdačno zahvaljujemo.

Tekst: Nikola Aleksić,
fotografije: Vilim Strašek

Doživljaji gospodina Generallnog ili kako pronaći pravi put

MLADEN FLISS, Zagreb

Gospodin Generallni je prepečeni planinar s obilnim iskustvom. Kako je i sam odličan organizator izleta i vodič, strašno ga ljuti indolentna organizacija i traljavo vođenje. “Kada vodiš ljude

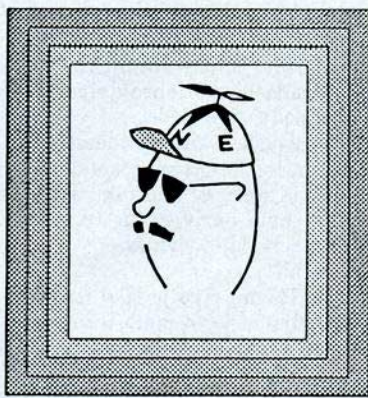
u šumu, dobro pazi što radiš” — njegova je uzrečica — “da ne bi dobio po...”. On sam poznat je po tome što nikada nije zalutao i da uvijek zna točno gdje se nalazi. A to je, morate priznati,

solidna osnova za sve pothvate. Osim toga i saldo klijentele mu je na nuli: koliko zaduži, toliko i vrati. Zatekao se gospodin Generalni na izletu čijem pripremanju i organiziranju slučajno nije sudjelovao, a nije bio niti u svojstvu vodiča. Kofer obični dakle. Cijelu stvar su smuljali drugi. I tako, kad se prepustiš nezalicama, i to još arogantnim, doživiš svašta.

Motali su se tako oni s povećom grupom civila, među kojima je bilo i staraca i neke djece, srcem šumovitog predjela naše domovine (neću vam reći točno gdje, pitajte gospodina Generalnog). Markacije nisu bile baš najsvježije, ali išlo je nekako dok se nije spustila magla. No kad se spustila, a moralo se to dogoditi, cijeli kraj je postao nekakva bljuzgava mješavina vegetacije i sićušnih kapljica vode. Bijeli mrak.

Evo krasne prilike za nadobudne teoretičare orijentacije da dokažu svoje teze. Nemojte misliti da to nisu i pokušavali. Dokazivali oni i dokazivali, ali nikakve koristi od toga. A gospodin Generalni samo gleda i šuti. I trpi sve to. Rezultat teoretiziranja: šetnja u krug po nekoliko puta, dok populacija polako vene. Nađu se na kraju opet na nekoj markiranoj stazi. Markacija nije baš od jučer, ali tko te pita. Problem je sada: krenuti lijevo ili desno. Trust mozgova nikako da se složi, svaki ima pokoji pametan prijedlog. U međuvremenu, populacija iznemogla. Znaci bune.

I onda gospodin Generalni donese odluku koja će se pamtit, odluku koja će generalno pre-

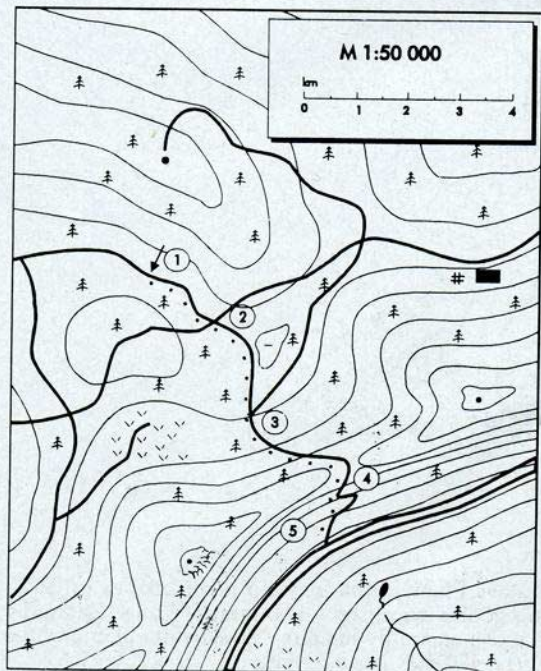
Gospodin Generalni i njegov čuveni kompas

okrenuti situaciju. Izvadi kartu i kompas, udari šakom po stolu (gospodin Generalni uvijek nosi stol sa sobom upravo zbog takvih situacija) i kaže: "Dosta seksa, svi za mnom!"

I krenuli svi za njim. A evo što je gospodin Generalni učinio da se svi sretno izvuku iz mjesta zvanog Generalno S.

Znao je gospodin Generalni da se cilj njihova puta i kraj nevolja nalazi negdje na jugu. Zato je krenuo dijelom staze koji je približno išao u tom smjeru. Nije znao točno gdje se nalazi ali je s velikom sigurnošću mogao odrediti da se nalaze u određenom području koje je, prema karti, ispresijecano šumskim cestama i stazama. Morao je ići dalje dok se na putu ne pojavi nekakav objekt koji bi mogao povezati s kartom. Staza je zavijala, malo lijevo, malo desno, ali su ipak uskoro došli do križanja s drugom stazom. Pogledavši na kartu ustanovio je da u krugu promjera 10 km samo tri križanja odgovaraju situaciji na terenu. Koje od njih je pravo i koji pravac sada izabrati? Okolo samo šuma i magla.

— Idemo na sreću — kaže on — ali uvijek prema jugu. Sada je, međutim, ipak imao neku polaznu točku. Zapamtio je vrijeme kada su krenuli s križanja, ali je još za svaki slučaj brojao i korake. Da je imao pedometar, ta bi spravica brojala korake umjesto njega. Na sreću, nije bilo strmih uspona i silazaka, pa iako se staza motala nekih dvadesetak minuta, stigli su konačno do mjesta gdje se staza spaja s drugom u obliku slova Y. Put dalje je samo jedan, misli gospodin Generalni, samo prema jugu. Ali gdje se sada nalazimo? Čovjek u dobroj kondiciji normalnim hodom prijeđe 6 km za uru vremena. Znači da smo od zadnjeg križanja prošli 2 km. No pošto je gospodin Generalni brojao i svoje korake, imao je još jedan način da utvrdi udaljenost. Znao je on već od prije da mu je prosječna duljina koraka 0,7 metara. Iz ukupnog broja koraka i duljine svog

koraka dobiva da su do sada ukupno prešli 2.150 metara.

— E, to je već bolje — osmijehnu se gospodin Generallni — sada bi mi dobro došao kurvimetar. Populacija ga sleđeno pogleda.

— Gle prostaka, s kim mi idemo u šumu.

— A ne, ne — brani se gospodin Generallni — nisam vam ja nikakav prostak. Pa to vam je, bože oslobodi, samo naziv za instrument kojim se mjeri duljina nacrtaanih krivulja.

— Da ne bi.

— Je, je. Ravnu crtu je lako izmjeriti ravnom, ali s krivuljama je to malo teže. Zato imamo kurvimetar, spravicu u obliku sata s kazaljkom i kotačićem umjesto gumba za navijanje. Prislonimo kotačić na krivulju i vozimo spravicu po njoj. Okretanje kotačića prenosi se na kazaljku koja onda pokaže duljinu krivulje. A riječ kurvimetar dolazi do latinskog *curvus*, što znači zakrivljen (vidi tamo Klaića). Pa ako su Veteri Romani bili prosti onda...

— Bravo gospodine Generallni, spasitelju naš! — povika populacija u jedan glas.

— Bravo! — zaori se šumom, jednoliko pomiješanom s maglom.

Idemo dalje. Pošto nije imao famoznog kurvimetra, gospodin Generallni je puteve na karti mjerio pomoću malog ravnala ucrtanog na rubu kompasa. Put je mjerio u malim odsječcima dovoljno kratkim da se mogu smatrati ravnima. Uzevši u obzir mjerilo karte našao je da samo dva od ona tri križanja imaju nastavke koji se poslije

spajaju sa stazama u obliku Y. Jedan nakon 1.800, a drugi nakon 2.400 metara.

— Nisam baš točno mjerio, ali mi sve govori da se radi o prvom slučaju. Ipak, nisam siguran. Da sam bar pamtio kako staza krivuda lijevo-desno, sada bih to mogao usporediti s kartom i znali bismo točno gdje smo. Ovako idemo dalje ovim putem. Korake brojim i dalje ali sada više pazim kako staza zavija. Osim toga, ovo je prilično stara karta pa nisam sasvim siguran je li je ovo križanje uopće ucrtano. Vidjet ćemo.

U nastavku staza se polako penjala dok za desetak minuta nisu došli do prijevoja. S druge strane staza se je strmo spuštala.

— Aha — veseli se gospodin Generallni — evo tog prijevoja na karti, vidi se po izohipsama. Sa strane s koje smo došli izohipse su više razmaknute — teren je položiti. S druge strane, kuda sada idemo, izohipse su gušće. Dakle, teren je strmiji. To je točno to što imamo ovdje. I ako smo na pravom putu, a sada sam 99% siguran da jesmo, za 15 do 16 minuta smo na ovoj cesti. Dalje nema problema. — I pokaže na jednu šumsku cestu na karti.

I zaista, kojeg li veselja kada su već točno nakon 13 minuta izašli na cestu. Oduševljenju nikad kraja. U čast svog izbavitelja populacija je pripremila gozbu od sedam dana i sedam noći, a gospodinu Generallnom su na licu mjesta izgradili spomenik. Arogantnim teoretičarima oduzete su sve časti i imanja, a oni sami protjerani su daleko i povijest ih više nakon tog događaja ne spominje.

Odlomak iz brošure "Putovanje Pere Puža" (podnaslov: Planinarima umjesto priručnika za orijentaciju), što su je objavili članovi HPD Zagreb Matica ove godine za potrebe planinarske škole. Zanimljiv pokušaj da se suhoparni podaci iz orijentacije iznesu na način zanimljiv mladim i neiskusnim planinarima. Tko je želi nabaviti, može nazvati Brunu Šibla na tel. 041-420-928 (stan).

Manipulacija s kršom i krasom

IVO VELIĆ, Zagreb

U Hrvatskom planinaru br. 11–12 1992. god. objavljen je članak gosp. V. Božića: "Riječ kras ponovno u upotrebi" (BOŽIĆ, 1992) — općenito zbrkan, a argumentacijom i sadržajem tendenciozan. Slatkorječivo se pozivajući i na (cit.) "naš donedavno zapostavljeni materinji hrvatski jezik", članak se nekome može učiniti domoljubnim, iako je nažalost upravo suprotan, pa i u tom pogledu — štetan!

S prirodoznanstvenoga stajališta (posebice geološkoga), članak je u cijelosti nebulozan. Ovakvim se napisima javnost dovodi u zabludu i zato treba uzvratiti, jasno i argumentirano. Temeljni je i nedopustiv propust što gosp. Božić navodi uvjerenja pojedinih znanstvenika (i velikana) geološke i geografske znanosti na prepotentan i minorizirajući način. To je glavni razlog za ovaj odgovor i on se neće baviti problemom krš–kras izvan geološkog područja. A to što se hrvatski planinari i speleolozi kojima se autor izrijeком obraća ("Prema tome, dragi planinari i speleolozi, od sada možemo opet govoriti i pisati i o krasu i o kršu, o krševitim i pošumljenim kraškim planinama, o svim kraškim osobinama naših lijepih hrvatskih predjela..."), nisu oglasili na ovaj poziv i evo već više od godinu i pol dana šute, uistinu začuđuje. Teško je dokučiti razloge tog šutnji, ali ipak vjerujem da on ne znači i odobravanje ili prihvatanje. Pogotovo kad se znade da su hrvatski planinari većinom očitovani domoljubi. Zbog njih, a poglavito onih koji još uvijek u ustroju hrvatske vojske brane Domovinu i onih (među njima) koji su u toj obrani poginuli, dužnost je suprotstaviti se pokušajima nametanja stajališta i zaključaka nekompetentnih pojedinaca.

Gosp. Božić bez ikakvih sumnji i ograda hoće riječ "kras" u javnu uporabu jer su: (A) Hrvatske željeznice na relaciji Zagreb–Venecija uvele vlak imenom "Kras", a tome je još (B) "... pridonio i Brodnjakov Razlikovni rječnik...".

Gospodina Božića treba podsjetiti da su Hrvatske željeznice najmanje mjerodavne određivati nam je li neka riječ hrvatska ili nije.

S druge strane, za BRODNJAKA (1991) nema dileme da je za ovu materiju o kojoj govorimo prva i prava hrvatska riječ "krš", a "kras" tek njezin sinonim.

Većinu nebuloza susrećemo u onom dijelu članka gdje gosp. Božić navodi toponime riječi "kras" za različite zemljopisne pojmove, te da stvar bude i tragikomična, čak i muško ime Krasin dovodi u svezu s krasom!

Da ima mjesta u Istri i dijelu sjev. Hrvatskog primorja koja vuku korijen od riječi "kras" to nitko ne spori. Pa ipak, unutar toga područja, gdje nerijetko susrećemo toponime koji vuku podrijetlo iz slovenskoga jezika, imamo i "suprotnih" primjera: sjeverozapadno od Plomina smješteno je selo Kršan, a sjev. od Pazina Kršikla. Odakle im "krševita" imena? Krasno u Velebitu, a ne ispod njega, samo je dio imena Krasno Polje i nema veze s krasom, kao ni Vinodolska Krasnica.

U središnjem dijelu članka gosp. Božić prepričava stajališta pok. akademika Branimira i prof. Marijane Gušić, zatim dr. Rati-mira Kalmete i dr. Željka Poljaka koji nisu u dilemi da je "kras" prava hrvatska riječ. Oni ispadaju zaslužni što ta riječ nije zaboravljena, jer je, prema gosp. Božiću, od početka XX stoljeća istiskivana pojmom "krš" na poticaj zagrebačkoga geologa D. Gorjanovića-Krambergera¹. Tako su neki pisali "kras",

Autor je doktor geologije, znanstveni savjetnik u Institutu za geološka istraživanja u Zagrebu

neki "krš" do Akademijine odluke 1957. god. kad je, tobože zabranjen "kras". Od onih koji su se suprotstavili krasu kršom, autor navodi tek dr. Josipa Roglića¹ i dr. Srečka Božićevića. Usput, neistinita je tvrdnja gosp. Božića da Roglić izraz kras nije ni spomenuo, kao da uopće ne postoji u hrvatskome jeziku.

Treba samo pročitati prvih osam redaka u tumačenju pojma "krš" (ROGLIĆ, 1974, str. 20 i 21), a što nema posebne natuknice "kras" logično je jer za Roglića to nije hrvatska riječ!

Zanimljiv je (ne znam je li namjeran?) jedan bitan propust gosp. Božića i "kras-nih" mu istomišljenika-prethodnika. Svi oni, naime, ustvrđuju da su ovi ili oni (Gorjanović npr.) odjednom počeli rabiti "krš" umjesto "kras", a da se nisu potrudili (gosp. Božić & comp.) pronaći uzroke i razloge zašto? Navode se gotovo smiješne tvrdnje da (cit.): "Gorjanović zbog porijekla i odgoja nije dovoljno poznao hrvatski jezik"! S osobitim zadovoljstvom tvrdim da ga je bolje poznao od autora takvih napisa. Dakle, govori se da su se, a ne zašto su se priklonili kršu! Umjesto toga i uz ostalo on (Božić) će napisati da je i "krš" višestoljetna hrvatska riječ, ali s drugim značenjem nego "kras". Gosp. Božić pri tome citira Brodnjakov Razlikovni rječnik, a da uopće nije provjerio kako taj rječnik treba čitati! Da se malo potrudio shvatio bi da je za Brodnjaka "krš" u hrvatskome jeziku pojam isključivo za kameniti kraj, a "krš" kao lom, krhotine, otpad, razbijeno staklo srpska je riječ.

Podemo li tragom tvrdnje gosp. Božića "da su svi pisci do početka 20. st. pisali o krasu, a onda na poticaj Gorjanovića neki od njih počeli pisati o kršu", kad su geolozi u pitanju — stvari stoje sasvim drukčije. Jedna analiza naslova radova iz geološke bibliografije Hrvatske (MAGAŠ & KOCHANSKY-DEVIDE, 1983) do pojave Gorjanovićevog rada: Krš Zagrebačke gore (GORJANOVIC, 1899) pokazuje da je riječ "krš" rabljena u 7, a "kras" u 5 naslova. Odnos bi bio potpuniji i objektivniji da većina autora iz tog vremena

nije pisala uglavnom na njemačkom jeziku. Riječ "krš" rabe Hirc — 1886, Majnarić — 1891, Chvala — 1892, 1893, Gavazzi — 1897 i Gorjanović — 1899, a "kras" Pilar — 1874, Trnski — 1875, Hirc — 1883/4, Lapaine — 1891 i stanoviti M.R. — 1894. Nakon toga je od 1900. do 1957. odnos krš — 78 naslova, kras — 22 (ili 1900–1945 krš–kras 43:13 i 1946–1957 35:9). Podaci se odnose samo na autore koji su pisali hrvatskim jezikom.

Ovi su podaci više nego jasni sa stajališta uporabe riječi "krš" u geološkoj znanosti i struci. Što se nakon 1918, a posebice od 1945. uopće pojavljuje riječ "kras", treba ponajviše zahvaliti politici u obje unitarističke jugoslavenske države u kojima se cijenilo i smatralo dobrim sve ono što je dalje od hrvatskoga.

Da se, dakle, gosp. Božić potrudio pribaviti malo više podataka u raspravi "krš" ili "kras", vidio bi da je i prije Gorjanovićeve rada naziv "krš" bio češće u uporabi. Mogao je to naći i izvan geoloških i geografskih članaka. Evo nekoliko, za ovu temu nezaobilaznih referenci iz Hrvatske i susjedstva.

B. Šulek u svom djelu Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja (Zagreb, 1874–1875, reprint Globus, Zagreb, 1900) na str. 507, "kras" označava kao slovensku riječ i daje njemački termin za suho tlo — "dürerer Boden", a na str. 517. "krš" kao kamenito tlo (cf. "kras") i pridjev kršan=kamenit, kršan kraj, brieg.

P. Budmani u Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika (JAZU, Zagreb, 1898–1903), pojmu "kras" odriče značenje izvan zemljopisnih pojmova (str. 465), a "krš" (na str. 645 i 646) ima 5 značenja, od kojih su drugo i treće vezana uz kamen, hridi, klisure, stijene.

U Rječniku hrvatskoga jezika F. Ivekovića i I. Broza (Zagreb, 1901), "kras" nema posebnoga tumačenja, a "krš" (str. 590) je stjenjak, kamenjak.

Vrijedno je spomenuti "Planinarski vodič po Velebitu" dr. J. Poljaka u izdanju Hrv. plan. društva u Zagrebu (POLJAK, 1929) u kojem doslovce na str. 20 i 21 stoji (cit.): "...a koju pojavu označujemo imenom krš.

¹ Kad se radi o Božićevim istomišljenicima onda su oni za njega: akademici (B. Gušić), profesori i doktori (R. Kalmeta i Ž. Poljak). S druge strane "kršolozi" su mu sasvim obični, npr. zagrebački geolozi (D. Gorjanović-Kramberger) ili samo doktori (J. Roglić). Simptomatično! Zaboravio je da su bili:

— D. Gorjanović-Kramberger sveučilišni profesor, geolog-paleontolog svjetskog glasa, akademik, dvorski cesarsko-kraljevski savjetnik, utemeljitelj Geologijskoga povjerenstva kraljevine Hrvatske i Slavonije (tj. današnjega Instituta za geološka istraživanja), dakle, osamostalitelj hrvatske geologije!

— J. Roglić sveučilišni profesor, svjetski poznati i do danas najveći hrvatski geograf-geomorfolog krša, akademik, za života stalni član Komiteta za probleme krša pri Međunarodnoj geografskoj uniji itd. Ovo tek usput da se znaju reference i kompetencije "druge strane".

Umjesto riječi krš običajno se u nas čuje riječ Kras i Kraš, a mnogi govore i njemački Karst. Prava narodna riječ je krš, koju narod upotrebljava diljem cijeloga dinarskog sistema; ona je jedina ispravna i s razloga, što je u njenom korijenu sadržana bit i karakteristika terena koji je njome označen, što ni u kojem slučaju nije kod riječi Kras, za koju se drži da potječe od talijanske riječi "carso", a pogotovo riječi Karst, kojom se služe neki domaći pisci, potpuno je besmislena, jer za nas ona ne znači baš ništa,...

Savez geografskih institucija Jugoslavije u više tomova obznanio je 1973. i 1974. kršku terminologiju naroda Jugoslavije. Iz toga opusa imamo tri zanimljiva priloga:

1. Slovenska kraška terminologija (GAMS, 1973) na str. 13, "kras", m. sing. tantum, Slov.: "kras", Hrv.: "krš", itd.

2. Srpska kraška terminologija (GAVRILOVIĆ, 1974) na str. 44, — "kras", slovenski, hrvatski = "krš", itd.

3. Prilog hrvatskoj kraškoj terminologiji (ROGLIĆ, 1974) — već sam citirao.

U tumačenju i objašnjenju pojma "krš" moglo bi se ići i dalje, proširivati literaturne izvore kako iz geoznanosti tako i iz jezikoslovlja. Međutim, cilj ovog članka je ostati baš unutar geoznanosti, dotično geologije. Zato ću zaključiti porukom i ponekim pitanjem.

Nitko ne poriče da se u dijelu zapadne Hrvatske uz toponime i u lokalnom govoru vjerojatno rabi riječ "kras". Međutim, u hrvatskome književnom jeziku i prirodnoznanstvenoj terminologiji jedina je ispravna riječ "krš". Nju su prihvatili i hrvatski jezikoslovci i prirodoslovci. Žalosno je da u Hrvatskom planinaru izlazi tekst kojim grupa nestručnjaka pokušava nametnuti neadekvatan termin gotovo 100 godina nakon što je u istom ovom časopisu D. Gorjanović-Kramberger upotrijebio pravu hrvatsku riječ!

Gosp. Božić, inženjer brodogradnje, oslanjajući se na članke svojih prijatelja, istomišljenika, dr. R. Kalmete, geografa i beogradskoga doktoranta, te dr. Ž. Poljaka, umirovljenoga profesora Medicinskoga fakulteta u Zagrebu i otorinolaringologa, poručuje u Hrvatskom planinaru kako je riječ "kras" ponovno u uporabi. U kakvoj, kojoj, čijoj uporabi? U uporabi njih nekolicine. I neka je rabe, ali nametati to hrvatskoj javnosti, a time i geostrukama za koje su diletanti, osim što je ne dopustivo čak je, nažalost, i neukusno. Rečena si gospoda čak dopuštaju

i javno — najblaže rečeno potpuno neargumentirano, arogantno i ishitreno — napadati relevantne stručnjake za geologiju krša kao npr. dr. Srećka Božičevića! Uz sve navedeno podsjećam npr. na nebuloznu i nemoguću kovanicu "krš na krasu"!? Ne, to nije krš na Krasu (dijelu Slovenije iznad Trsta)! To je jako krševit kraj, kamena golet na krševitu kraju — vapnenačkim područjima! To nije kao "kolor televizor u boji", to je još gore!

Od oko 400 u struci aktivnih geologa u Hrvatskoj ne znam bi li se našlo ponekoga da ne rabi riječ "krš". A kad se radi o onima koji se kroz struku izravno bave kršom (paleontolozi, stratigrafi, regionalni geolozi, paleogeografi, tektoničari i strukturolozi, mineralozi, petrolozi, sedimentolozi, geokemičari, inženjer geolozi, te osobito geomorfolozi i hidrogeolozi) zasigurno nema niti jednoga koji ne rabi tu riječ. Među njima su i akademici i sveučilišni profesor i, doktori i magistri znanosti (više od stotine), članovi različitih međunarodnih udruga, a koji i najčešće publiciraju u domaćim i inozemnim časopisima. Ovdje jasno nisam uračunao druge prirodnoznanstvenike, ponajprije kršu najbliže geografe, pa biologe, klimatologe, šumare i druge.

Zbog svih tih i te kako relevantnih molim Vas ne gurajte "kras" u geologiju i prirodoslovlje. Niste za to školovani niti mjerodavni. Nitko Vam ne zabranjuje niti zamjera rabiti "kras" u Vašoj internoj komunikaciji, ali u javnoj trebali biste poštivati svoj materinski jezik. Potpuno je iracionalno forsirati neprimjerene pojmove. Time se prvenstveno stvara pomutnja kod mladih naraštaja. A s kojim pravom? I zašto? U ime čega i koga? Zar neke nove jugoslavenske zamke i zablude?

Na kraju kao poruku ponajviše dobro namjernom, a u ovu tematiku nedovoljno upućenom čitateljstvu, istaknut ću nekoliko općenito poznatih činjenica o nazivu krš koji za geološku znanost u Hrvata ima prvorazrednu terminološku važnost:

— više od jednoga stoljeća riječ krš je u neprestanoj uporabi u sklopu geoloških istraživanja u Hrvatskoj,

— veliki dio tla države Hrvatske geološki je određen nazivom krš,

— kad se kaže ili napiše "hrvatski krš" geoznanstvenici i stručnjaci diljem svijeta znaju da je riječ o hrvatskim brdima i planinama (od Učke, preko Velebita i Biokova do Srda), zaravnima i zavalama, poljima i ponornicama, otocima (od Krka do V. Školja, kod Molunta),

— govoriti o “hrvatskom krasu” ne znači samo uvoditi tuđice već i svojatati tuđe,

— hrvatski krš je jedinstven i globalan fenomen, a zajedno sa slovenskim krasom, hercegovačkim kršom i crnogorskim karstom, svjetski locus typicus krša,

— sada kada je Hrvatska nezavisna država taj krš sigurno će postati jedno od njezinih glavnih obilježja, kao što će kras, vjerujem, to biti za susjednu državu!

Poželimo, na kraju, da slovenski kras kao i do sada i u budućnosti ostane dobar susjed hrvatskom kršu. A Vi gosp. Božiću, bavite se onim za što ste kvalificirani.

CITIRANA LITERATURA

BOŽIĆEVIĆ, S. (1991): Još o nazivu krš. — Priroda, 40–41. Zagreb.

BOŽIĆ, V. (1992): Riječ “kras” ponovno u upotrebi. — Hrvatski planinar, 11–12, 258–261, Zagreb.

GAMS, I. (1973): Slovenska kraška terminologija — Zveza geogr. institucij Jugoslavije, Kraška terminologija jugoslovenskih naroda, knj. 1, 76 str., Ljubljana.

GAVERILOVIĆ, D. (1974): Srpska kraška terminologija. — Savez geogr. inst. Jugosl., Kraška terminologija jugoslavenskih naroda, knj. 2., 73 str., Beograd.

GORJANOVIĆ-KRAMBERGER, D. (1899): Krš Zagrebačke gore. — Hrvatski planinar 2,11, 161–164, Zagreb.

POLJAK, J. (1929): Planinarski vodič po Velebitu. — Hrvatsko planinarsko društvo, 277 str., Zagreb.

ROGLIĆ, J. (1974): Prilog hrvatskoj krškoj terminologiji. — Savez geogr. inst. Jugosl., Kraška terminologija naroda Jugoslavije, knj. 3., Krš Jugoslavije, 9/1, 72 str., Zagreb.

Krš ili kras? I krš i kras!

ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Budući da planinarstvo nije običan sport, jer pripada više duhovnoj nego fizičkoj kulturi, razumljivo je da planinari poštuju i njeguju kulturne vrijednosti, među njima i terminologiju. To i jest razlog da raspravi o kršu i krasu ima mjesta i u našem časopisu. Krševitost je jedna od glavnih značajki visokih i strmih planina. Krš, tj. goli kamen, javlja se i na eruptivnom i na vapnenačkom tlu. Naši će ga planinari ipak najviše susretati u planinama kraškog područja, tj. u planinama vapnenačke građe, kakvi su npr. naši Dinarići. Zahvaljujući njima, velik se dio Hrvatske smatra klasičnim kraškim područjem.

Vehementni obračun uglednog geologa ing. Velića s ing. Božićem u ovom broju, kojim ga želi totalno diskvalificirati, pisan je s toliko erudicije i uvjerljivosti da bi lako mogao uvjeriti naivnoga čitatelja koji se tim pitanjem ne bavi. Zato valja čuti i drugu stranu, pa onda neka čitatelj sam donese za-

ključak. Uz mnoge točne tvrdnje, ing. Velić iznosi i priličan broj, blago rečeno, klimavih konstatacija, koje ruše njegovu zgradu kao kulu od karata. Evo ih nekoliko! Jedna je od Velićevih zablude da se ing. Božić kao inženjer strojogradnje nema pravo baviti pitanjima književnog jezika jer mu to nije struka: “A Vi gosp. Božiću, bavite se onim za što ste kvalificirani”. Zatim kaže da se u svom članku “neće baviti problemom krš-kras izvan geološkog područja”. Međutim, već nakon nekoliko redaka zaboravlja što je rekao, pa čini ono isto za što optužuje Božića, jer doslovno kaže: “U hrvatskom književnom jeziku...jedina je ispravna riječ krš.” Ing. Velić zaboravlja da ni njegova struka nije književni jezik, nego geologija.

Ako ing. Velić misli da su za stvaranje jezika nadležni stručnjaci, i opet je u zabludi. Stvara ga narod kao cjelina (zajedno s Božićem, Velićem i dobrim književnicima),

a stručnjaci ga imaju pravo tek proučavati i utvrđivati u njemu zakonitosti. Ipak, glavni je prigovor ing. Veliću što brka kruške i jabuke, tj. književni jezik sa stručnom terminologijom.

Geolozi imaju, istina, pravo da među sobom upotrebljavaju termine kakve god hoće, pa i kras nazivati kršem, jer je to stvar njihova dogovora, ali nemate pravo, ing. Veliću, da svoju terminologiju poistovjećujete s hrvatskim književnim jezikom i da mu je naturate. Zašto osiromašivati naš jezik, koji tako lijepo razlikuje krš od krasa, pa ova dva tako različita pojma zamijeniti jednim terminom? Geolozi i geografi nemaju pravo iskorjenjivati narodne izraze ili im mijenjati smisao i značenje — jer su oni valjda kao profesionalci stručnjaci, a narod tek gomila nezalica. I opet brkanje krušaka i jabuka ako mislite da su profesionalci stručnjaci, a amateri nestručnjaci.

Da Vam pojasnim: suprotnost stručnjaku nije amater, nego nestručnjak, a profesionalcu je suprotnost amater, a ne nestručnjak. Znam dapače amatere koji su vrhunski stručnjaci (sjetite se samo speleologa!), ali znam i profesionalaca koji su na rubu imbecilnosti. I nije nedužni Božić izmislio "krš na krasu". Posegnite, ing. Veliću, za "Obzorom" od prije 102 godine (dajem Vam riječ da Božić u njemu nije imao udjela), pa ćete već na početku "Dnevnika iz hrvatske morske kupelji" Hinka Mašeka pl. Bosnodolskog (pseud. Mornar) pročitati ovu rečenicu od koje ćete se možda toliko užasnuti da će Vam se dizati kosa na glavi: "Sutra u to doba već me nosi brzovoz kroz krše i vrleti krasa..." Lijep opis Gorskog kotara iz 1892. godine, lijepim hrvatskim jezikom s osjećajem za razlikovanje krša od krasa (Roglić to očito nije znao ni umio).

Mislim da ćete se morati složiti da se tu ne može skrivati niti "jugoslavenska zamka" niti utjecaj slovenskog jezika. Uostalom, Vi koji ste podrijetlom iz južne Hrvatske, jednako kao Vaš idol Roglić i neki Vaši istomišljenici, teško da ćete to ikada shvatiti jer ste s majčinim mlijekom vjerojatno upili tamošnji dijalekt u kojemu nema riječi kras, pa vam se instinktivno čini tuđicom. Ali ste zato — ne znam zašto — u geološku terminologiju radije prihvatili od hrvatoždera Cvijića nehrvatski termin vrtača, umjesto svrtak od prvoga hrvatskog geologa, akademika Gjure Pilara. Mislim da će prosječni Hrvat kad čuje riječ vrtača prije pomisliti na nekakav veliki vrt nego na krašku morfološku pojavu.

Zbog svoje zablude da su krš i kras sinonimi, pogrešno ste u svom članku podijelili autore na one koji upotrebljavaju riječ krš i na one koji su se priklonili krasu. Previdjeli ste npr. da je Hirc, za razliku od Vas, vrlo dobro znao razlikovati krš od krasa, pa ste ga, ne shvaćajući značensku razliku, jedanput svrstali među svoje istomišljenike (1886), a već nekoliko redaka dalje među "neprijatelje" (1883/4).

Eto vidite do čega dovodi zadrtnost i sljepo robovanje svojim stručnim učiteljima, umjesto da se okrenete narodu i njegovu jeziku. Da ne biste pomislili kako sam uzeo na zub baš geologe, valja reći da sličnih pojava ima i u drugim strukama, pa da malo posipam pepelom sebe samoga i svoju struku. Rečem pacijentu koji se žali na bol u vratu: "Zapela vam je kost u ždrijelu", a on će meni uvrijeđeno: "Ždrijelo ima zvjer, a čovjek grlo." Zaboravio sam tog trena da mi liječnici među sobom grlo dijelimo na grkljan i ždrijelo (larinks i farinks) te da je to stručna terminologija, a ne narodni jezik (kajkavci bi za ždrijelo rekli požirak).

Dakle, stručnjaci, držite se svoje stručne terminologije samo u međusobnoj komunikaciji, a nemojte narodu nametati razne nakaradne nazive ili narodne riječi kojima ste promijenili smisao (krš, naoblaka, ždrijelo). I još k tome narod uvjeravati kako — ne zna svoj materinski jezik. Za razliku od geologa, hrvatskom će narodu riječ krš uvijek značiti samo goli kamen bez obzira je li vapnenačke ili eruptivne građe, a Istrani i Primorci će krasom nazivati vapnenačko područje, makar geolozi dubili na glavi. I nemojte zato, ing. Veliću, uvjeravati Primorce i Istrane da je njihov naziv kras strana riječ, ta oni nisu stranci i valjda znaju svoj materinski jezik.

Necete li se držati ovih upozorenja, lako možete doživjeti da Vas na Ponikvama iznad Zagreba jednog dana proglase luđakom. Sjetite se bujnih, zelenih Ponikava, gdje po plodnoj zemlji među šarenim cvijećem Zubore potocići ponornice (kraška pojava) i zamislite si sada na njima učenoga doktora geologije (Gorjanovića ili Velića, svejedno) kako oduševljeno kliče: "Divnog li primjera krša!" Začuje ga seljak koji kosi livadu, ogleda se na sve strane da vidi gdje li je taj silni krš i, kad ne nađe ni jednoga jedincatog kamena, tiho će u sebi: "Ovome očito nedostaje neka daska u glavi."

Kroz Rožanske kukove

Rossijev kuk — Novotnjev kuk — jama Varnjača — kuk Varnjača — Crikvena

SLAVKO TOMERLIN, Zadar

Početkom ove godine pisao sam u HP-u (broj 1-2, str. 22) o tome kako sam u Rožanskim kukovima na Velebitu prokrčio put s Premužičeve staze do jame Varnjače, a sada mogu reći da sam završio i drugi dio najavljenog posla, a to je uzdužni put kroz Kukove gotovo usporedno s Premužičevom stazom.

Novi put uglavnom prolazi grebenima kukova koji su dosad bili nedostupni većini planinara, pogotovo početnicima. Staza započinje odmah iza prvog prijevoja južno od Rossijeva skloništa u smjeru Alana. Od Premužičeve staze stiže se markacijom na vrh Rossijeva kuka za 5-10 minuta vrlo lakog uspona. U nastavku se staza probija lijevom stranom grebena, s vidikom na Rossijevo sklonište i more. Poslije bure, kad je zrak bistar, vidik se širi sve do Istre i Italije.

Sada markacija prelazi desno i pomalo stepeničasto spušta se na prijevoj ispod Novotnjev kuka. Odatle je do vrha kuka potrebno i malo penjačke vještine, ali se taj trud isplati jer ćete biti oduševljeni vidikom na sve strane. Kao da ste na nekoj nepoznatoj planeti, iz dubina svuda oko vas izranjaju izbrazdane stijene različitih oblika i veličina. Školski primjer utjecaja atmosferskih padalina na morfologiju zemljine površine. Dojmovi su tako snažni da čovjek jednostavno ne može odmah nastaviti već nastoji da što duže uživa u toj ljepoti. U nastavku silazimo na istočno sedlo, odakle pod pravim kutom na jug.

Ako ste iskusan planinar, preporučam vam da malo skrenete s markacije te da iz ptičje perspektive zavirite u ralje jame Varnjače. Iako je pristup lak, budite pažljivi jer

neoprez može biti koban. Potražite si mjesto odakle možete sigurno i detaljno razmotriti to Božje umjetničko djelo. Nema na svijetu umjetnika tolike mašte koji bi makar i u minijaturi znao stvoriti nešto slično. Tu ćete osjetiti kako je zapravo čovjek slab i sitan naspram snage prirodnih sila.

Dok sam pripremao taj put, znao sam se na nekim mjestima dugo zadržavati promatrajući razne pojedinosti i zamišljajući što sve skrivaju ove stijene, što li je u ovim ponorima i procjepima i koliko tu još ima nepoznanica. Možda će jednom i ovdje naći neku jamu rekorderku kao što su je lani našli na Hajdučkim kukovima. Nastavljamo za markacijom na jug, spuštajući se postepeno po kamenim pločama u jedan usjek, odakle lijevo opet na greben sve do spoja s markacijom što vodi na Varnjaču kraćim putem od oko 20 min. Put završava kosom stijenom gdje su još davni istraživači postavili dva klina, ali su oni na tim mjestima zapravo beskorisni, jer malo niže nekoliko udubina za noge i ruke olakšavaju sigurniji prolaz.

Nakon toga, ipak malo težeg spusta, ulazite u procijep, ali ste već sljedećim korakom na glavnom putu za jamu Varnjaču.

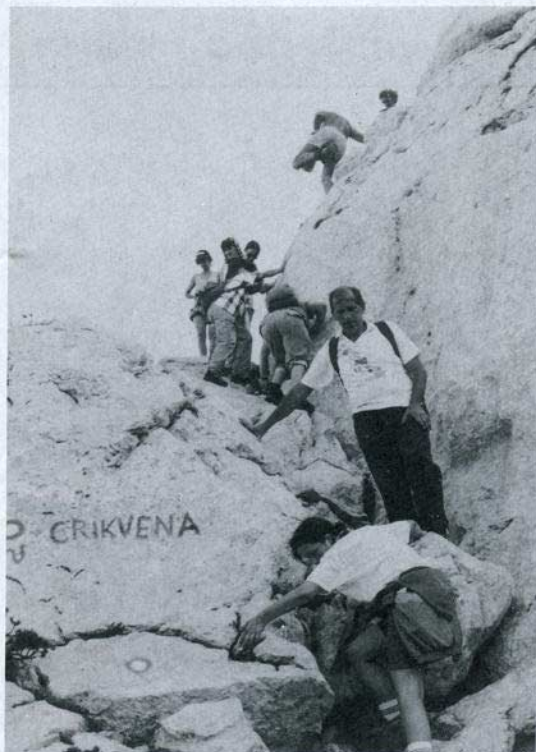
Odavle put najprije malo silazi do pećinice, zatim mnogo strmije do stare sajle te nakon još nekoliko koraka ulijevo stiže na sam rub jame Varnjače. Stare sajle više nema jer sam je zamijenio mnogo sigurnijim 8-metarskim ljestvama, tako da sada može niz strminu sići i neiskusni izletnik. Silaz na dno jame Varnjače ostatak će neizbrisivo

u vašem pamćenju. Kad ste dosegli dno, skrenite malo desno do golemog otvora špilje s vječnim snijegom. Za vrućih ljetnih dana pružit će vam ugodno osvježanje. Nakon toga krenite prema suprotnoj padini, do pećine u kojoj nema snijega, ali je vrlo zanimljiva jer na stropu ima otvor. Na njezinu kraju valja četveronoške produžiti kroz četvrtast otvor tako pravilnih dimenzija kao da je isklesan ljudskom rukom. Ipak, nemojte ulaziti bez svjetiljke, jer ima strma stepenica do male špiljske prostorije. Zapravo se tek na dnu jame Varnjače može osjetiti koliko je golema. Svud oko vas okomite stijene, visoke i do stotinu metara.

Po povratku iz jame nailazi se na raskrižje: desno je put kojim smo stigli, ravno put do Premužićeve staze (20 min), a lijevo nastavljamo uspon na greben kuka Varnjače. Put započinje odmah iza razlomljenih blokova na jug. Već nakon nekoliko minuta nailazimo na stijenu što se prema nama pruža poput nakovnja. Iskusniji će je prijeći bez poteškoća, a manje iskusni izabrat će lakši prolaz niže od nje. Možda bi na tom mjestu dobro došao poneki klin. Slijedi oštar uspon do hrpta. Putem je u stijeni dovoljno hvatišta za ruke, tako da nema opasnosti. Šetnja po hrptu Varnjače, na njezin drugi kraj, prilično je laka jer je stijena čvrsta, a hrbat prilično širok. Hodate kao po sljemenu nekoga strmog krova, s jedne i s druge strane ruše se okomice u duboke jame. Tek na silazu, s druge strane grebena, početnik će imati malo poteškoća na kosoj stijeni bez ijednog rukohvata. U drugoj trećini kosine naći udubinu za nogu i, kad u nju stane, samo je korak do sigurnog sedla. Tu bi dobro došla željezna sajla, možda ćemo je postaviti nekom drugom prilikom.

S druge strane sedla oprezno uz samu stijenu na usku policu i nakon 5–6 m već smo na sigurnom. Sada počinje spuštanje u dolac preko odlomljenih stijena i začas smo već na zelenoj livadi okruženoj liticama. Kakav kontrast nakon surovih stijena, pravi mali botanički vrt! Na suprotnoj strani dolca je stijena na koju se valja uspeti.

Iznenadit će vas daljnji put, koji je usječen u vertikalnu liticu kuka Varnjače i koji

Troglavaši na Crikveni

Foto: Maja Osmak

se prilično naglo spušta sve do osamljenog bora. Put je širok 30–50 cm, sasvim dovoljno za siguran silaz. Kod bora je najteži dio puta za nama, dalje ćemo kroz šumu u dolac Varnjače, zatim se strmim usjekom uspeti do Premužićeve staze, malo niže od Crikvene. Za cijeli opisani put, bez odmora i bez silaska u jamu Varnjaču, treba oko dva sata.

Ipak, ne žurite! Sjednite i uživajte na ljepšim mjestima, a ponekad i skrenite s markacije radi uživanja u iskonskoj divljini, jer markacija služi samo kao osnovna orijentacija onima koji žele prodrijeti do nepoznatih ljepota Rožanskih kukova. Ne projurite Premužićevom stazom, Rossijevo sklonište je kao stvoreno za one koji žele bez naprtnjače obići kukove, bez žurbe, znajući da ih čeka siguran krov nad glavom.

ANTUN KRALJ

U četvrtak 19. svibnja u devet sati kao precizan švicarski sat pristižu članovi Gospodarske komisije, među njima i Tonček, u društveni dom Hrvatskog planinarskog saveza, da pripreme propagandno-prodajni asortiman za proslavu u subotu.

Petak, dvadeseti svibnja. Tonček piše cjenik prodajnog asortimana, veseo što će po treći put aktivno sudjelovati u organizaciji proslave.

Subota 21. svibnja dan je 120. obljetnice hrvatskog planinarstva. Već u četiri sata Tonček ustaje, priprema se i polazi od kuće prema dogovorenom mjestu polaska za Ogulin. Ali u dogovoreno vrijeme nije stigao jer ga je na putu zaustavila trenutačna smrt. O tome u Ogulinu nitko ništa ne zna. Zadovoljni što je proslava protekla besprijekorno, vraćamo se u Zagreb, gdje nas dočekuje tužna vijest o smrti našega dragog Tončeka.

Većini je planinara poznato da je Tonček cijeli svoj život posvetio planinarstvu, a malo je poznato da je Hrvatskom planinarskom savezu, Velebitu, objektima na Zavižanu, Alanu, Skorpcu, Pejakuši, Baškim Oštarijama i Štirovcu, te Velebitskom planinarskom putu i Premužićevoj stazi, poklonio preko dvije tisuće radnih sati. Njegovi crteži s planinarskim motivima obogatili su mnoga planinarska izdanja, od časopisa "Naše planine" i "Hrvatski planinar" do "Slika iz povijesti hrvatskog planinarstva" i "Hrvatske planinarske književnosti", te velik broj samostalnih izložbi. Njegov

smisao za crtanje ostavio je trag u markacijama i natpisima na svim velebitskim putevima, a posjetitelji planinarskih objekata na Zavižanu i Alanu već godinama se susreću s njegovim natpisima i crtežima.

Već je prije Drugog svjetskog rata član HPD-a, a poslije rata dugogodišnji aktivni član HPD Željezničar u Zagrebu. Svoj najveći doprinos dao je planinarskom zajedništvu i najvećoj i najljepšoj hrvatskoj planini, Velebitu.

Opraštajući se od našega dragog Tončeka, izražavam mu u ime Hrvatskog planinarskog saveza i njegove Gospodarske komisije hvalu za sve što je učinio za planinarsku organizaciju, a obitelji i prijateljima iskrenu sućut.

*(Govor Nikole Aleksića
na sahrani 21. svibnja 1994).*

* * *

Antun Kralj rodio se 10. prosinca 1913. u Rijeci. Čitav svoj radni vijek, od 1937. godine do umirovljenja 1974, proveo je u ZET-u kao vozač i skladištar. Planinarstvom se bavi od 1932. kao član HPD-a. Od 1951. je član PD Zagreb, a od 1968. do smrti PD Željezničar. Punih 15 godina je aktivni član Gospodarske komisije HPS, kojoj je dao 280 radnih dana, a uz to je sudjelovao i na akcijama svog društva, na održavanju doma na Oštrcu, markiranju IPP-a itd. Među planinarima je osobito poznat po svojim crtežima grafikama i akvarelima, ukupno 1183 djela, pretežno s planinskim motivima. Sahranjen je 24. svibnja na zagrebačkom groblju Miroševcu, a u ime planinara oproštajne govore su održali tajnik HPS i Zorka Šafar iz HPD Željezničar.

● **Zelene vijesti**, godina I, broj 1, za proljeće — ljeto 1994. Komisija za zaštitu prirode HPS objavila je nedavno prvi broj svog biltena, na šest stranica formata 21x30 cm, u 200 primjeraka, na zelenom papiru, s ilustracijama, s desetak aktualnih priloga. Kao što se iz imena može zaključiti, teme su uglavnom ekološke. Evo ih nekoliko: Zašto umiru šume, Divokoze na Risnjaku, Velebitski botanički vrt, Spas Kamačnika, Sječa na Bijelim stijenama, itd. Urednik Brtuno Šibl, odgovorni urednik Ivan Stošić. (ŽP)

● **Velebiten**, br. 14, god. IV, za zimu 1993, izašao u svibnju 1994, u uobičajenom formatu na 24 stranice. Ovom glasilu PDS "Velebit" urednika je i dalje Ana Sutlović, speleolog. Broj 14 donosi nekoliko zanimljivih članaka: članak Darija Šarotara o Velebitskoj planinarskoj školi održanoj koncem 1993, Nevenkin članak pod naslovom Vremeplov o putniku koji u avionu sanja boravak u Nepal, Miroslava Vujovića o planinarenju od Kolovratskih stijena preko Vratnika i sjevernog Velebita do Jablanca, Josipa Grgurića Jože o putovanju vlakom i biciklom na St. Michael u Austriji, a slijede speleološki članci Tanje Bizjak i Sunčice Hrašćanec o spel. logoru na Braču 1993, Darka Lackovića o prolazu Slovenskog sifona u jami Rašpor u Istri, te Darka Trohe o spel. istraživanjima na Velebitu tijekom 1991/1992. pripadnika planinske satnije Velebit. Na kraju se nalazi poziv na alpinističku ekspediciju "Aljaska '94" u organizaciji Alpinističkog kluba "Željezničar" iz Zagreba.

(Vlado Božić)

● **Milan Kaučić: Duge brazde**. U nakladi HPD

Sokolovac u Požegi nedavno je objavljena zbirka poezije istaknutog planinara Milana Kaučića, koji je našim čitateljima poznat i kao vrstan fotograf. U toj lijepo opremljenoj i ilustriranoj pjesmarici najviše je pjesama, dakako, posvećeno planinama. O tome govore i sami naslovi: Planina, Jankovac, Na Ljutoču, Jesen u planini, Planinarima Pleternice, Triglav itd. Tiskana je lipnju u nakladi od 800 primjeraka, ima 71 stranicu formata 20x14 cm i korice s dobrim likovnim rješenjem Frane Para. Spomenimo, usput, da je Sokolovac svom planinarskom senioru istodobno objavio i malu brošuru aforizama. (Brbljivost je niži stadij govornosti. Opasnije je poskliznuti se na jeziku nego na cesti. Hrabri i samoj smrti dosade. Itd.). (ŽP)

● **Povijest športa** broj 100. Stoti broj sadrži bibliografiju priloga objavljenih tijekom 25 godina, iz koje se vidi da je u 100 brojeva objavljeno 10 članaka o alpinizmu, oko 65 o planinarstvu, 1 o orijentacijskom trčanju i 3 o speleologiji. (ŽP)

● **Hrvatski zemljopis** broj 1. Časopis pod tim imenom koji je nedavno počeo izlaziti sigurno će biti zanimljiv i planinarima, iako su oni bolji poznavaoči hrvatskih planina od nastavnika geografije kojima je taj časopis namijenjen kao dodatno nastavno štivo. U prvom broju nalazimo članak o Lukinoj jami na Velebitu. Unatoč naslovu časopisa, ima i prilično članaka iz inozemstva. Vlasnik i izdavač je profesor geografije na zagrebačkom PMF-u dr. Dragutin Feletar, 43000 Koprivnica, Trg mladosti 8, tel. 043-822-021. Godišnja pretplata 112 k. (ŽP)

Iz ljubljanskog "Dela"

Hrvatska planinska književnost

Hrvatski planinarski savez je ob 120-letnici organizacije izdao knjigo Zeljaka Poljaka Hrvatska planinarska književnost. Avtor, ki ga že več od treh desetletij poznamo kot nenadomestljivega urednika revije Naše planine, sedaj Hrvatski planinar, je z njo postavil še enega od velikih stebrov organizacije; ob fundamentalnem vodniku Planine Hrvatske (prvič 1974) in dveh del o zgodovini planinstva, Hrvatsko planinarstvo (s V. Blaškovičem. 1975) in Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva (1987).

Hrvatska planinarska književnost ima dva dela. Najpreje je — ob uvodnem eseju — antologija, izbor iz del 89

najpomembnejših njihovih avtorjev planinske književnosti. Nanizana so kronološko, od odlomkov iz prevoda zapisa Ivana Česmičkega, ki je živel v obdobju 1434-72 in slavnega Petra Zoranića (1508-69), do del vrste sodobnih piscev. Drugi del pa predstavlja Biografski leksikon, pravzaprav nekakšen Kdo je kdo v planinski književnosti Hrvatov, saj so zajeti tudi nekateri pisci, katerih zapisi iz različnih vzrokov niso uvrščeni v antologijo. Vmes pa je še vrsta barvnih reprodukcij del hrvatskih slikarjev: ... ne samo zato, da bi bile knjigi v okras, temveč da opozore tudi na planinsko dejavnost naših likovnih umetnikov,

o kateri se malo ve, je pa pogojena s sličnimi estetskimi pobudami kot planinska književnost.

Takih del je tudi v svetu zelo malo. In ocenjevati izbor (avtorjev oz. del) bi bilo prej ko ne (pre)zahtevna naloga. Je pa mogoče zatrditi: to je resno delo, kakršnega bi si želeli tudi za našo književnost. In upajmo, da bo naša krovna organizacija našla način, da bo čim preje na razpolago tudi na naših književnih policah. Naročiti pa ga je seveda mogoče tudi na naslovu založnika: Hrvatski planinarski savez, Kozarčeva 22, HRV-41000 Zagreb. Na njihovem tržišču stane 50 kun, za tujino pa 20 DEM (in poština).

FRANCI SAVENC

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

JURAJ POSARIĆ, diplomirani inženjer kemije i instruktor speleologije, rođen je u Zagrebu, 3. kolovoza 1949. U rodnom je gradu završio osnovnu i srednju školu te 1976. kemiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, a zatim i školovanje za instruktora planinarskih specijalnosti na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlen je kao viši stručni suradnik u DP "Kutrilin" u Zagrebu. Otac Karlo, pasionirani zagrebački planinar, učlanjuje ga, nakon prvoga samostalnog uspona na Sljeme, 1954. godine u PD "Grič" (danas "Runolist"), a 1960. prelaze u (H)PD "Željezničar" u Zagrebu. Na poticaj Veljka Šegrca 1965. se učlanjuje u Speleološki odsjek HPD "Željezničar", čiji je član i danas.

Speleološku aktivnost počinje istraživanjima u špilji Veternici i manjim objektima na Medvednici. Sudjelovao je u istraživanjima špilja i jama Banije i Korduna, Gorskog kotara, Like, Istre, Velebita, Bukovice i Ravnih Kotara, Kninske i Cetinske krajine, Zabiokovlja, Dalmacije i jadranskih otoka, u otprilike 700 objekata, od kojih je oko 300 izmjerio i načinio njihov topografski nacrt. Najznačajniji objekti koje je istraživao jesu špilja Veternica, špilje izvora Cetine, jama Mamet i Ponor kod Rašpora, kojem je uspio izmjeriti točnu dubinu vlastito razvijenom metodom. Sudjelovao je u spel. istraživanjima u Srbiji i bio članom ekspertne grupe pri izradi istraživačko-zaštitnog elaborata špilje kod sela Dush na Kosovu.

Posjetio je sve turističke i izletnički zanimljive špilje Hrvatske i bivše Jugoslavije, te bio

u špiljama Mađarske, Slovačke, Češke, Austrije, Italije, Francuske i Španjolske. Kao planinar je obišao sve hrvatske planine, Triglav i Mojstrovku, V. Korab i Olimp. Godine 1968. polaže prve ispite za stjecanje naziva planinar-speleolog, a 1975. postaje spel. instruktorom PSH; 1980. dobiva naslov instruktora speleologije na Fakultetu za fizičku kulturu.

Kao nastavnik djeluje na spel. školama i tečajevima u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu, Makarskoj, Beogradu, Resavi i Nikšiću, na svim seminarima i savjetovanjima KSPSH, KKSPSJ te skupovima SSJ, JZS i SD Bosanskohercegovački krš. Organizira prvo jugoslavensko savjetovanje o primjeni računala u speleologiji (Zagreb, 1987). Sudionik je i predavač na jugoslavenskim kongresima od Skopja (1968) do Sarajeva (1988), te na više simpozija i savjetovanja od Postojne do Trebinja. Sudjeluje radovima na međunarodnim spel. kongresima u Barceloni i Budimpešti.

Objavio je tridesetak stručnih članaka, od toga dvadesetak iz planinarstva, orijentacije i speleologije u časopisima NP, OSA i Speleolog, te u zbornicima radova kongresa i savjetovanja. Organizira i vodi prve projekte određivanja osnovnog stanja objekata: Grgosova špilja kod Samobora. Martina jama kod Bičina i Veternica u Zagrebu. Odredio je prvi prihvatni kapacitet jednoga objekta na osnovi ekološkog modela (špilja Veternica u Zagrebu). Vodio je rekonstrukciju i izgradnju rasvjete špilje Veternice i Manite peći u NP Paklenica. Od 1981. do danas vodio je voditičke službe KS HPS po špilji Veternici. Sudjeluje u Projektnoj grupi za zaštitu i sanaciju Škocjanskih jama pri Divači kao moderator za rasvjetu. Djeluje kao predavač na tečajevima zaštite prirode Komisije za zaštitu prirode HPS. Tijekom 1972-1983. organizira najmasovnije planinarsko orijentacijsko natjecanje za Memorijal "J. Mišić" u Samoborskom gorju i uvodi novi sustav natjecanja.

Obnašao je dužnosti tajnika i pročelnika, predsjednika SO PDŽ, predsjednika Komisije za orijentaciju i člana IO PDŽ, člana uredništva časopisa "Speleolog", tajnika KS PSH te člana komisija za speleologiju, za orijentaciju, za školovanje i za zaštitu prirode HPS. Sudjelovao je u nekoliko akcija spašavanja iz spel. objekata te u akciji spašavanja lovinačkog zbjega s Velebita u rujnu 1991. Sudjelovao je u Domovinskom ratu kao dragovoljac u planinarskoj postrojbi tijekom 1991-92. godine. Izražene su mu osobine upornost i požrtvornost, a kao perfekcionista i kritičar nerijetko izaziva diskusije, pa i polemike. Odlikovan je brončanim i zlatnim znakom HPS.

(ŽP)

Zaštita prirode

● **Tečaj Komisije** za zaštitu prirode. Hrvatski planinarski Savez i Komisija za zaštitu prirode organizirali su 18, 19, 25. i 26. lipnja III. tečaj za zaštitu prirode. Održan je u prostorijama HPS u Zagrebu. Predavači su bili: prof. Dragica Kobešćak, mr. Željka Hodžić, dipl. ing. Margita Brundić, prof. Zdravko Furlan, dipl. ing. Juraj Posarić i dr. Ante Starčević. Obradene su nastavne teme: povijest zaštite prirode, zaštita flore i faune, zaštita

planinske prirode i planinarstvo u Hrvatskoj, organizacija zaštite planinske prirode u planinarskim organizacijama, specijalne planinarske organizacije za zaštitu prirode, zaštita u krasu, zaštita gorskih vodotokova, ekološka zaštita, zaštićena područja u Hrvatskoj. U praktičnom dijelu tečaja organiziran je posjet botaničkom vrtu u Zagrebu uz stručno vodstvo mr. Biserke Juretić. Voditelj tečaja bio je dr. Ante Starčević.

Uz Svjetski dan čistih planina

I ove će se godine 25. rujna u nas obilježiti taj dan nizom akcija i manifestacija u planinarskim društvima. Komisija za zaštitu prirode HPS predlaže da se ove godine organiziraju akcije pod motom

ORGANIZIRAJMO SKUPLJANJE I ODVOZ SMEĆA OKO PLANINARSKIH DOMOVA!

Posebno se Komisija zalaže da se oko planinarskih domova postave posude ili košare za smeće. Preporuča se svim planinarskim društvima da se uključe svojim naporima i akcijama za čiste planine.

I.S.

Speleologija

● **Simpozij o školovanju speleologa u Europi.** U Francuskoj, u baskijskom gradu Orthezu podno Pireneja, Komisija za školovanje kadrova Međunarodne speleološke unije (UIS) organizirala je 21-23. svibnja Simpozij o školovanju speleologa u Europi. U isto vrijeme i na istom mjestu Francuski speleološki savez organizirao je svoj 21. nacionalni spel. kongres. Na te obje manifestacije došlo oko 500 ljudi.

Simpoziju o školovanju su osim iz Francuske sudjelovali predstavnici još iz 15 zemalja Europe. U subotu 21. svibnja nakon otvaranja održana su izlaganja o načinu školovanja speleologa u pojedinim zemljama, a navečer su prikazivani filmovi i dijapozitivi koji se koriste u nastavi u Francuskoj,

Rumunjskoj i Švicarskoj. U nedjelju je održan sastanak Komisije za školovanja, a nastavljen je i sutradan, kada je upriličen i kratak posjet špi-lji St. Pierre Martin (samo dvorani La Verna).

Organizator je za Simpozij pripremio nekoliko pisanih materijala: Izvještaj o radu za 1989-1993, te više prijedloga za raspravu. Iz izlaganja predstavnika pojedinih zemalja vidljivo je da svatko ima svoj specifičan pristup školovanju, ali da svatko ima dva osnovna oblika školovanja, a to je škola za početnike i za napredne. Izlaganja će biti objavljena u posebnoj publikaciji UIS koncem godine. Način školovanja neposredno je vezan uz oblik spel. organizacije u zemlji. U većini zemalja spel. organizacija je potpuno samostalna i nije vezana

ni uz kakvo ministarstvo, pa od države ne prima nikakvu pomoć. U nekim zemljama je speleologija bogato potpomagana od vlade putem ministarstva za šport! Ni u jednoj zemlji speleologiju javno ne potpomaže npr. ministarstvo znanosti ili prosvjete, iako je riječ o školovanju. Ustanovljeno je također da zvanične spel. nazive (unutar spel. organizacije) ima za sve kategorije članstva jedino Hrvatska. Ostale zemlje ili ih uopće nemaju ili imaju nazive samo za trenere i instruktore (u Francuskoj ih daje npr. Speleološki savez i Centar za organizirani odmor?!). Zbog toga je dogovoreno da se radi usporedbe izradi pregled postojećih spel. naziva s opisom uvjeta za stjecanje naziva (potrebna znanja i vještine, staž, i dr.), što će Komisija organizirati pomoću upitnika. Razgovaralo se i o posebnom udruživanju profesionalnih speleologa (trenera i instruktora) radi unapređivanja struke, ali i radi zaštite svojih prava. U Francuskoj već nekoliko godina postoji i sindikat profesionalnih speleologa. Problem rada Komisije svodi se uglavnom na nedostatak financijskih sredstava, jer od članarine UIS-u Komisija ne može dobiti mnogo, pa je djelatnost uglavnom prepuštena snalažljivosti i domišljatosti predsjednika. Sada tu dužnost obnaša Marcel Meyssonnier u Lyonu, koji je ujedno i voditelj Francuske škole Francuskog spel. saveza.

Službeni jezik simpozija bio je francuski, ali se govorilo i engleski, njemački pa i ruski. Smještaj je bio organiziran ovisno o financijskim mogućnostima pojedinaca: u mjesnom hotelu, u dačkom domu (skupni ležaji) i u kampovima pod vlastitim šatorima, a prehrana u posebno uređenom samoposluživanju. Plenarno zasjedanje održano je u velikoj športskoj dvorani, gdje je u jednom dijelu bila organizirana i prehrana, izložbeno-prodajni štandovi spel. opreme i literature, a predavanja i sastanci komisija u gradskoj vijećnici i turističkom domu, gdje su bile postavljene izložbe fotografija i crteža i gdje su se održavale projekcije filmova i dijazpozitiva.

Program je bio pažljivo planiran sa ciljem da se što bolje iskoristi vrijeme. Kao jedini predstavnik iz Hrvatske održao sam predavanje "Školovanje speleologa u Hrvatskoj". Nevezano s predavanjem prikazao sam dijazpozitive iz podzemlja Hrvatske, s posebnim osvrtom na Lukinu jamu. Kao i uvijek na takvim skupovima, bila je to prilika za obnovu starih prijateljstava i sklapanje novih. Ljubazni domaćini, članovi nekoliko spel. klubova iz francuske Baskije (u Francuskoj ima oko 550 spel. klubova), dobro su organizirali ovaj skup koji će svim sudionicima ostati sigurno u lijepoj uspomeni. (Vlado Božić)

Gorska služba spašavanja

● **GSS HPS u 1993. godini.** U 1993. registrirane su ukupno 24 skijaške intervencije. Strukturu skijaških ozljeda pokazuje tablica 1.

Riječ je o tipičnim skijaškim ozljedama, među kojima prednjače ozljede koljena, potkoljenice i gležnja, no također su karakteristična iščašenja palca i ramena. Oderotine prstiju nastale su zbog skijanja bez rukavica i pada niz zaleđenu snježnu padinu. Zabilježena je i jedna ozbiljna ozljeda (prijelom zdjelice kosti pri vožnji snowboardom).

Klasične planinarske ozljede odnosno planinarske nesreće obrađene su na uobičajen način na tablici 2.

Okolnosti nesreća i ozljeda bile su raznolike. Jedna je od najopsežnijih akcija bila dvodnevno traženje i zatim spašavanje i transport 67-godišnje planinarke koja se u želji da nabere šipka skliznula niz veliku strminu na neuočljivo i teško pristupačno mjesto. Pomoć je ipak stigla na vrijeme i premda je popis njezinih ozljeda dojmljiv (vidi tablicu), sve se na koncu završilo sretno. Akciju je obavila stanica Samobor.

Jedna je od akcija, koja pokazuje GSS kao službu javnog značenja, uspješna suradnja s vatrogasnim jedinicama u gašenju velikog požara na

Tablica 1. Skijaške ozljede

Ozljeda	Broj osoba
uganuće gležnja	6
prijelom potkoljenice	4
uganuće koljena	4
kontuzija lakta	2
iščašenje palca ruke	2
iščašenje ramena	1
prijelom ključne kosti	1
kontuzija koljena	1
oderotina prstiju	1
prijelom zdjelice kosti	1
slabost, kolaps	1
ukupno	24

padinama Kozjaka. Tada je stanica Split po užetu s vrha stijene spustila vatrogasne cijevi jer se odozdo nije moglo pristupiti vatri niti dobiti vodu.

Dr. Borislav Aleraž

Tablica 2.

Datum	Unesrećeni	Prebiva- lišće	Član	Mjesto nesreće	Ozljeda	Uzrok nesreće	Stanica GSS
25.4.	S.O. ž 20	Zagreb	PDHPT Sljeme	Stražnik	uganuće l. gležnja	krivo stala pri orijentacijskom trčanju	Samobor
23.5.	K.B. m 67	Osijek	PD Jankovac	Medvednica	potraga, ogrebotine smetenost	pad na planinarskom putu pri silazu, smetenost, lutanje	Zagreb
6.8.	L.Ž. m 20	Samobor	nije	Japetić	potraga bez uspjeha, poslije nađen mrtav	samoubojstvo	Samobor
23.8.	Š.M. ž 67	Zagreb	PD Troglav	Palačnik, strmina nad tvornicom stakla	prijelom rebra, lopatice, ključne kosti i kralješnice, pneumotoraks	poskliznuće pri branju šipka i pad niz strminu	Samobor
20.11.	?.?. m 25	Zagreb	nije	Medvednica, Činovnička livada	nemoć, polusvijest ohladaenje	vjerojatno pijanstvo oboje ležali u snijegu (v. dolje)	Zagreb
20.11.	?.?. ž 20	Zagreb	nije	Medvednica, Činovnička livada	nemoć, polusvijest ohladaenje	vjerojatno pijanstvo ležali u snijegu	Zagreb
25.11.	K.S. m 67	Delnice	nije	padina ispod ceste Kupjak-Rog	smrt	?	Delnice
2.12.	B.M. m 22	Zagreb	nije	Medvednica	oderotina lijeve natkoljenice	pad pri hodu po zaleđenom terenu	Zagreb
5.12.	B.J. m 18	Split	PD Mosor	Mosor, stijena Pukline	bez ozljeda	penjače uhvatila noć u stijeni (v. dolje)	Split
5.12.	S.N. m ?	Split	PD Mosor	Mosor, stijena Pukline	bez ozljeda	penjače uhvatila noć u stijeni	Split
11.12.				stijena Komornjak iznad Omiša	pretraživanje stijene, bez uspjeha	mještani i poslije spasavatelji vidjeli svjetlosne signale, no nisu našli ništa	Split
30.12.	Š.I. m 12	Gospić	nije	Baške Oštarije	uganuće koljena	poskliznuće na ledu u blizini hotela	Gospić

Sportsko penjanje

● Hrvatska reprezentacija nastupila je na ovogodišnjem prvom natjecanju za svjetski kup u športskom penjanju u Villachu (Austrija) 15-17. travnja u sastavu: Ivana Franceschi, Irena Palošek i Ivica Matković, svi iz Splita. U okršaju sa svjetskom elitom još je jednom potvrđeno da

se amaterskim pristupom ne može postići vrijedan rezultat. Naši imaju velik potencijal, ali je za njegov razvoj potrebno uložiti ne samo truda, nego i novaca. Posljednjih nekoliko godina jedino privatna tvrtka MEA iz Varaždina sustavno sponzorira našu reprezentaciju, pa tako i ovaj put u Villach. (Ivica Piljić)

● **25 godina VPP-a.** Po tradiciji, svake je godine Dan hrvatskih planinara posvećen nekoj od značajnih planinarskih zgodovina. Tako je ovogodišnji skup u Štirovači na Velebitu bio u znaku podsećanja na 25. obljetnicu otvaranja "Velebitskog planinarskog puta", a uz to je otvorena i nova "Velebitska obilaznica" po sjevernom i srednjem Velebitu. Velebit je najveća i najljepša hrvatska planina, koja je oduvijek privlačila ljubitelje prirode, istraživače, književnike, slikare, a posebno planinare. Ipak do 1969. godine Velebit su posjećivale samo manje skupine istinskih zaljubljenika, što je i razumljivo s obzirom da nije bilo osnovnih uvjeta. Godine 1967. tadašnji PSH donosi odluku o značajnoj akciji, o otvaranju Velebita širem broju posjetilaca. Kao osnova programa zacrtano je uspostavljanje uzdužnog planinarskog puta i to ne samo kao puko markiranje nekih staza, već kao kompleksna akcija. Osim markiranja i uređenja 100 km dugačke trase od Zavižana do Paklenice i niza pristupnih pravaca, uređene su postojeće planinarske kuće i neke nove, izdano je kapitalno djelo o Velebitu Ž. Poljaka i suradnika (300 stranica), zatim karte, razglednice, žigovi itd. Za VPP je tiskan dnevnik i izrađen spomen-znak te je, konačno, nakon dvije godine priprema, VPP je svečano otvorio ing. Ante Premužić 4. srpnja 1969. Obilazak VPP-a ukupno je započelo oko osam tisuća planinara, a spomen-znak o završenom obilasku steklo je dvije tisuće. Nažalost, nametnuti nam rat prekinuo je obilaženje VPP-a i zbog toga je odlučeno da bude u mirovanju do ponovnog omogućavanja njegova cjelokupnog obilaženja. Nova Velebitska obilaznica, koja je otvorena prilikom Dana planinara, nije nadomjestak VPP-u već novi projekt koji omogućava obilazak do sada nepoznatih ili nepristupačnih planinskih zanimljivosti. (Nikola Aleksić)

● **Dan planinara općine Split.** Planinarski savez općine Split se sa svojim članicama uključio u ovogodišnju proslavu blagdana gradskog zaštitnika, svetoga Duje. Petog svibnja se Ivica Matković (ŠPK "Marulianus") uz pomoć članova SO HPD "Mosor" slobodnim stilom popeo na vrh 60 m visokog zvonika sv. Duje i izvjesio državnu zastavu. Ovaj je podvig izazvao pozornost brojnog gledateljstva. Popodne istog dana "Marulianus" je na stijenama Marjana priredio Festival športskog penjanja. Loše vrijeme spriječilo je veći posjet. Središnja planinarska manifestacija, "Dan planinara općine Split", održana je 8. svibnja na Mosoru. Pozvani su planinari iz cijele regije, a simbolično ili u većem broju odazvali su se članovi 12 planinarskih organizacija: iz Zadra, Šibenika, Drniša (u izbjeglištvu), Imotskog, Makarske, Kaštela (2) i Splita (5). Nakon 57 godina na planinarskom domu "Umberto Girometta" održana je misa za

planinare. Slijedila su tri vođena izleta: teži na vrh Mosora Veliki Kabal (1339 m), srednji oko Istarske glavice i lakši do Giromettine vidilice. Održan je i sastanak predstavnika planinarskih organizacija regije. Sredstva informiranja su najavila i pratila ovu manifestaciju, prometovalo je nekoliko izvanrednih autobusa, angažirani su liječnici, vodiči, čuvari planinske prirode i zabavni sastav, a improvizirano je i osiguranje. Nazočno je bilo oko 250 stanovnika Poljica, planinara, izletnika i gostiju. (I.T. Marinov)

● **70. obljetnica HPD "Železna gora" Čakovec.** "Železna gora" postoji od 1924. godine, s više ili manje uspjeha u pojedinim razdobljima. No, najveći je uspjeh bespogovorno trasiranje i markiranje Međimurskog planinarskog puta (MPP) godine 1987, s dvije bitne značajke: najsjeverniji je to planinarski put u Republici Hrvatskoj i — proteže se krajnjim obroncima jugoistočnog dijela Alpi. Te činjenice bile su i razlogom da se posljednja nedjelja u lipnju, kada je MPP 1987. predan na korištenje, obilježava kao Dan međimurskih planinara. Pod pokroviteljstvom međimurskog župana mr. Marijana Ramušćaka jubilej je svečano obilježen i proslavljen 26. lipnja u Vukanovcu, KT-6 MPP, u nazočnosti blizu 150 planinara iz Zagreba ("Dabar", "Matica" i "Željezničar"), Pleternice, Pregrade, Rogateca, Varaždina ("MIV" i "Ravna gora") i Međimurja. Ujutro su planinari krenuli posebnim autobusima put Strigove, gdje ih je dočekao tamošnji općinski načelnik. Pošto su razgledali mjesto i povijesnu Crkvu sv. Jeronima, stotinjak planinara uputilo se pješke preko Štrigovčaka i Železne gore prema Vukanovcu (preko tri sada hoda!), gdje je nakon toga, na terasi restorana, održana zaključna proslava. Predsjednik "Železne gore" (vaš izvjestitelj) zahvalio se nazočnima te ih upoznao s radom društva kroz minulih sedam desetljeća. Domaćinima su čestitali predstavnici nazočnih društava, a domaćini uručili lijepe i vrijedne poklone planinarskim društvima s kojima surađuju, a svima nazočnima spomenice. "Železna gora" je participirala u prijevoznim troškovima do Strigove i u cijeni prigodnog toplog obroka u Vukanovcu.

Uslijedilo je planinarsko druženje uz Tamburaški sastav umirovljenika iz Nedelišća "Šezdeset plus" i Gitarističko-mandolinski sastav HPD "Željezničar" iz Zagreb. Ivan Vucić se predstavio kao diplač s mišcem i diplama, a parirao mu je na fruli Alojzije Kosi. Proslavi se pridružilo i Filatelističko društvo "Međimurje" iz Čakovca izradom prigodnog poštanskog žiga, koji se 26. lipnja koristio na čakovečkoj pošti, i filatelističkom izložbom "Planinarstvo na poštanskim markama". (Podsjećamo, da su na gotovo istovjetni način postupili i 21. svibnja povodom 120. obljetnice hrvatskog planinarstva.) HPS je predstavljao na ovoj svečanosti

Preporučamo

KNJIGE

Zlatko Smerke: Planinarstvo i alpinizam, 40 K
Darko Berljak: Dodiri neba, 40 K
Željko Poljak: Hrvatska planinarska književnost, 50 K
Borislav Aleraj: Klek, stijene, penjači, 15 K
Planinarski dnevnik, 15 K
Vlado Božić: Vodič po uređenim špiljama u Hrvatskoj, 10 K
Album "Planine u hrvatskom slikarstvu", 10 K

RAZNO

Značka HPS, 25 K
Značka 120. obljetnice, 25 K
Filatelistička omotnica s jubilarnim žigom Kleka, 3 K
Filatelistička omotnica s jubilarnim znakom HPS, 1 K
Razne planinarske značke, brošure,
Razglednice po popularnim cijenama

KARTE

Medvednica, 25 K
Samoborsko gorje, 15 K
Gorski kotar, 35 K
Sjeverni i srednji Velebit 25 K

Prodaja u poslovnici HPS, Kozarčeva 22, a narudžbe se također primaju pismeno i telefonski (041-448-774), uz dodatak za poštarinu. Popust od 20% za više od pet tiskanih izdanja, 5% za više od pet značaka.

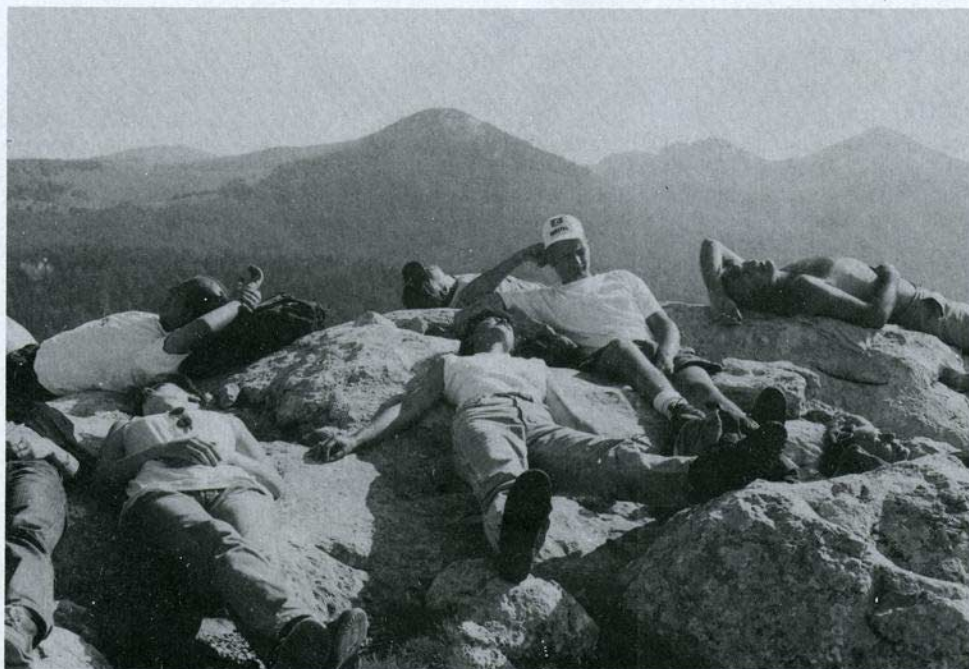
tajnik g. Nikola Aleksić. Međimurska sredstva javnog pripočavanja (Županijske novine "Međimurje", Hrvatski radio Čakovec i dr.) posvetila su zadovoljavajuću pozornost kako u najavama, tako i poslije s osvrtima. Prvih dana srpnja izišlo je već ih tiska i interno glasilo međimurskih planinara "Mohokos", nazvano po najvišoj koti Međimurja, sa sadržajima pretežno vezanim za društveni jubilej. (Franjo Marcioš)

● **Sastanak predstavnika planinarskih organizacija Dalmacije** održan je 8. svibnja u sklopu Dana planinara općine Split, u domu "U Giromet-ta". Odazvali su se predstavnici HPD "Kamenar", "A. Bedalov", "Kozjak" i "Mosor", HPK "Split", ŠPK "Marulianus", Stanice pl. vodiča Split i s-zivača sastanka, Planinarskog saveza općine Split. Predstavnik HPS Ivica Piljić nazočio je upoznao sa stanjem u našoj planinarskoj organizaciji. Slijedio je prikaz stanja u pojedinim organizacijama: za posljednjih godinu i po uglavnom je zaustavljen pad broja članstva, neke organizacije uspijevaju se omasoviti i pomladiti, problematično je stanje s planinarskim objektima, izletnička i specijalističke planinarske djelatnosti su živnule a postignuti su i veoma vrijedni rezultati. Zatim je bilo govora o budućem povezivnju u regiji. Planinarski savez općine Split prihvatio se koordinacije do idućeg sastanka. Najesen je u planu regionalna planinarska manifestacija sa sastancima predstavnika pl. djelatnosti. (I. T. Marinov)

● **Splićani u Gorskom kotaru.** U organizaciji PK "Split" pedesetak planinara Splita i Kaštela posjetili su Gorski kotar 22-25. lipnja. Smjestivši

se u Planinarskom domu u Tuku kod gostoljubive domaćice Seke, tri su dana proveli u posjeti Bje-lolasici, Bijelim stijenama, Risnjaku i Snježniku, u čemu su im pomogli korisni planinarski savjeti i vođenje popularnog Branka Blaževića-Brana iz Mrkoplja. Svemu tomu prethodila je dobrodošlica članova HPD "Bijeke stijene" iz Mrkoplja, koji su prvu večer gostima organizirali predavanje Stanka Horačeka poprečno prekrasnim slajdovima. Ostatak večeri proveden je u Domu uz druženje, ples i pjesmu, zahvaljujući sada već planinarima poznatom Tamburaškom sastavu iz Mrkoplja. Ponijevši sa sobom lijepe uspomene splitski su planinari obećali ponovni dolazak. (Zoran Majnarić)

● **Velebit ili kako očarati ljepotom planine.** Ako nekoga želite zainteresirati za planine, povedite ga na Velebit! Čije li oči, srce i um mogu odoljeti toj toliko raznolikoj, a prilično lako dostupnoj ljepoti? Tako sam razmišljala organizirajući u lipnju izlet na sjeverni Velebit za Troglavaše i Plivaše, jer HPD Troglav djeluje u sastavu ŠD Pliva u firmi Pliva Đ. Zнала sam da ima članova što ih priroda privlači i kojima nedostaje samo mali poticaj. Zato sam im pričala o Velebit u, kako izranja iz mora i diže se u alpske visine, sjedinjujući u sebi šume, livade prepune raznolikog cvijeća, labirinte krša od kojeg zastaje dah, a genijalna Premužićeva staza omogućuje nam da se s lakoćom i udivljenjem krećemo po njemu. Pokazivala sam im razglednice, fotografije i snimke Velebita govoreći da su to tek detalji, sitnice, koji im ne mogu dočarati veličanstvenu ljepotu velebnog Velebita. S nestrpljenjem smo svi iščekivali taj izlet. . .

Troglavaši uživaju na Crikveni u Velebitu

Foto: D. Špralja

Za izlet se prijavilo više od 60 ljudi, no dom na Zavižanu može ih primiti samo četrdesetak. Ovaj je izlet bio i razlogom učlanjenja desetak novih planinara u HPD Troglav, što nam je posebno drago, tim više što se oni otada stalno zanimaju za naše izlete.

Vrijeme je na Velebitu bilo idealno. Hodaćući Premužićevom stazom nismo mnogo pričali, uživali smo promatrajući sve oko sebe. Brinula sam se samo da ne pretjeraju u hodaću, ne bih htjela da im to pokvari užitak i omrzne planine. Nisam ih ništa pitala, sami su dolazili izražavajući svoje oduševljenje. Zar se može poželjeti više? A za sve veliko hvala tom veličanstvenom divu — Velebitu.

(Đenka Špralja)

● **HPD "Martinišćak" u Karlovcu.** Kako javlja dr. Ante Starčević, u društvu je osnovana Bici-klistička sekcija kojoj je pročelnik Biljana Bekić. Njezin je najveći dosadašnji uspjeh organiziranje Karlovačke ekološke biciklijade 30. svibnja, na Dan državnosti, s 230 biciklista. - Planinarski dom "Mont Zadobarje" u Zadobarju otvoren je svake nedjelje, a u ostale dane po dogovoru (tel. 047-25-226, tajnik Antun Petrekanić). Prilazi: iz Karlovca 2,12 h pješice ili gradskim autobusom prema gostionici "Mali odmor" na cesti prema Novom Mestu (vozi svaki sat), odakle još 1h za markacijom kroz šumu. Kupanje u Dobri! — U tom su Domu 19. lipnja članovi održali osnivački sastanak Gorske straže čuvara prirode (prva u Hrvatskoj), kojoj je na čelu prof. Tomislav Majetić. — Turističko društvo grada Karlovca uredilo je i

markiralo nekoliko puteva u okolici grada, u suradnji s Društvom. Glavni inicijator je tajnik TD Dragomir Nikolić.

● **Hvala Tvornici papira Zagreb.** Kao i prošle godine, ova je tvornica, na poticaj svoga bivšeg djelatnika Ivice Delića, donacijom papira pomogla izlaženje "Hrvatskog planinara". Prilično rijedak primjer da planinari imaju prednost pred natjecateljskim sportovima!

● **Agencija planinarskog turizma.** U suradnji s HPD "Biokovo", u Makarskoj je, u skladu s novim statutom Društva, osnovana i registrirana agencija pod imenom "Biokovo Active Holiday" (skr. BAH), čiji je vlasnik Drago Erceg, poznati planinar i vrstan spasavalac. Agencija ima sjedište u prostorijama Društva, Dalmatinska ul. 5. Pružat će usluge stranim i domaćim gostima koji žele pohoditi Biokovo i njegovu okolicu, a nudi i komplet "paket usluga". (Ivo Puharić)

● **Božičević: "Plitvice u nama".** Zagrebački planinar speleolog dr. Srećko Božičević godinama se bavi slikarstvom. U galeriji "Aqua" u Zagrebu otvorena je 21. lipnja njegova samostalna izložba crteža i akvarela pod naslovom "Plitvice u nama". Božičević je na čelu uprave NP "Plitvička jezera" i ne može se pomiriti s njegovom neaktivnošću. Na dan otvorenja izložbe svojih slika održao je predavanje "Sjetimo se Plitvica" s projekcijom svojih dijapozitiva, a tom je prilikom organizirana i prigodna prodaja reprinta glasovite knjige D. Franića

iz 1910. godine "Plitvička jezera i njihova okolica". (ŽP)

● **Slavonci se spremaju u Nepal.** Nakon Prve slavonske visokogorske ekspedicije u Kavkaz 1990, ove jeseni Slavonski planinarski savez planira drugu ekspediciju, na jedan vrh u Nepal visok 6000–7000 m, kojom će se obilježiti 100-godišnjica organiziranoga slavonskog planinarstva (PD "Bršljan" u Osijeku osnovano je 1895). Već je sastavljen popis mogućih članova i određen vođa ekspedicije — Krunoslav Hornung. (ŽP)

● **HPD "Ravna gora" Varaždin** je proslavilo 12. lipnja 75 godina postojanja i rada. Proslava je upriličena na Ravnoj gori. Nažalost, vrijeme je bilo izuzetno loše, jesenje, hladno i kišovito, no broj an odaziv planinara (125 osoba) učinio je da u domu bude sunčana atmosfera unatoč sumornoj kiši vani. Nakon kraćeg referata o povijesti društva i radu od osnutka 1919. godine do današnjih dana, koji je pročitala sadašnja predsjednica gospođa Vladimira Horvat, uslijedilo je savjetovanje predstavnika ZPP-a sjeverozapadne Hrvatske. Ostali su započeli veselo druženje koje je upotpunila pjesma i svirka Varaždinskih tamburaša. Planirani izleti do Velikih pećina i Zubaca morali su zbog lošeg vremena otpasti, no druženje se nastavilo sve do navečer. (Mira Šincek)

● **HPD Troglav** iz Zagreba, u suradnji s Komisijom za označavanje puteva HPS i HPD Japetić iz Samobora preuzelo je markiranje novog puta kroz

Samoborsko gorje, od sela Grdanjci preko Višnjevca do Tušina (put prema Vilinskim jamama) te jedan krak od Višnjevca prema Noršić Selo do spoja Vilinske jame — Noršić Selo (3h hoda). Do konca godine put će biti opremljen i putokazima na križanjima. Društvo svakog vikenda organizira izlet. Osobito su privlačni izleti autobusom zbog umjerenih cijena, zahvaljujući suradnji sa SD Pliva, jer oba društva djeluju u firmu Pliva d.d. Dva su izleta organizirana i u inozemstvo (Kamniške Alpe i Dolomiti) (Đenka Špralja)

● **Novi planinarski dom u Lici.** Ako vas put nanese u Lipovo polje i ako prolazite kroz Donji Kosinj s desne strane toka rijeke Like, ne iznenadite se kada kod kbr. 49 ugledate natpis: PLANINARSKA KUĆA. Naime, ovdje žive umirovljenici Marko i Milka Vukelić, koji su staru obiteljsku kuću preuredili u vrlo ugodno zdanje. U njemu se od 1993. godine može smjestiti od 20 do 25 planinara u nekoliko soba i na skupnom ležištu u potkrovlju. Umirovljenici—planinari, koji su svoj radni vijek proveli u poduzeću "Chromos" u Zagrebu, bili su aktivni članovi planinarskih društava "Chromos-Medvednica" i ogranka PD "Visočica" u Zagrebu. Njihova ljubav prema prirodi i planinama vidljiva je i u njihovom dvorištu gdje su postavili vrlo uočljiv neobično formiran panj nedaleko od ulaza u kuću. Uz to su u kamenim stijenama što vire uz ogradu zemljišta zasadili mnoge biljke i vrtno cvijeće, gdje je uz hlad voćaka ugodan odmor u ovim toplim ljetnim danima. S jedne od terasa njihove

Jeste li znali...

— da je najveća špilja u Hrvatskoj sustav Đulin ponor — Medvedica pod Ogulinom u kojem su planinari speleolozi dosad otkrili 16 km kanala

— da su prvi penjački uspon kroz jednu stijenu u Hrvatskoj izvela 1912. tri neimenovana člana HPD-a kroz Klekovu stijenu

— da se na Klek popela i jedna okrunjena glava — saski kralj Friedrich August II, koji se na Klek uspeo 1845. godine u društvu s grofom Josipom Jelačićem, budućim hrvatskim banom

— da je najviši vrh što su ga osvojili Hrvati preko 10 km viši od dna najdublje jame u koju su sišli naši planinari (Everest — Lukina jama na Velebitu)

— da je prvu hrvatsku planinarsku knjigu napisao Petar Zoranić u Ninu 1536. godine pod naslovom "Planine"

— da je prvi hrvatski sportski savez koji je poslije uspostave Hrvatske države primljen za člana u neku međunarodnu federaciju Hrvatski planinarski savez (28. rujna 1991)

— da na svijetu ima samo jedan međunarodni sportski savez kojem je na čelu Hrvat — Svjetskom sportsko-penjačkom savezu na čelu je ing. Ivica Piljić iz Splita

— da je najviši planinarski dom što su ga sagradili Hrvati na Velikom Vilincu, Čvrtnica, u Hercegovini (1900 m)

— da je u ratu za slobodu Hrvatske sudjelovala i jedna planinarska vojna jedinica — Planinska satnija Velebit

(ŽP)

Planinarski dom u Donjem Kosinju pod Velebitom

Foto: S. Božičević

kuće, okrenute pročeljem prema Lipovom polju, pruža se pogled na tamnozeleni lanac najsjevernijih obronaka Velebita, što je neobično dojmljivo u kasne večernje sate. Ova je kuća uvrštena kao kontrolna točka u novu Velebitsku obilaznicu koja je otvorena na Dan hrvatskih planinara u Štirovači ove godine. Oдавle je vozilima moguć pristup šumskim cestama prema Krasnom, a od njega dalje za Oltare pa prema Zavižanu, Lomu, Štirovači i Alanu. Kada za koju godinu, zbog izgradnje akumulacije Kosinjske, bude potopljen dio doline Bakovac, pristup na Velebit s ove strane biti će moguć cestom kroz Donji Kosinjski smjeru Devčića.

Vlasniku planinarskog doma preporučio bih da od svoje kuće provede planinarsku markaciju do Kosinjskog vrha ili Markovića rudina, odnosno do onih uzvišenja s kojih se pruža vidik na prostranstvo Lipovog polja s jedne strane i na dolinu Gacke s druge strane. Planinare iz Gospića trebalo bi upozoriti da se zapute i u ove dijelove svoga Velebita, a zagrebačke privući da se upoznaju i s ličkim velebitskim padinama. Kuća je velika pogodnost i za ribiče, jer u obližnjoj rijeci Lici mogu uživati u svojim ribičkim nadmetanjima. Uz to je i kulturna baština kosinjske okolice vrlo zanimljiva. Veza s ovom planinarskom kućom je za sada putem pošte u D. Kosinju (br. pošte: 48203) ili preko telefona u zagrebačkom stanu Vukelićevog sina u Mećarovoj 15. U idućem ćemo broju objaviti Vukelićev opis okolice njegova doma i zamiljivosti što ih Kosinjski nudi planinarima. (Dr. Srećko Božičević)

● **Raspelo na Hunjki.** Na sljemenskoj cesti kod planinarskog skloništa PD Zanatlija postavili su članovi ovoga društva raspelo-putaš na Dan obrtnika 3. lipnja, uz blagoslov sljemenskog župnika patra Slavoljuba Jelineka. Ideja za taj pothvat nikla je u društvu, i na zadovoljstvo svih članova predsjednik g. Josip Majnarić prihvatio se njezina ostvarenja. U roku od 14 dana je 17 planinara uložilo 320 radnih sati za ostvarenje pothvata. Upravni odbor društva odlučio se za postavljanje raspela zato što planinari vjernici i hodočasnici u srpnju hodočaste tim putem. Osim toga, tradicija je društva da svakog badnjaka organizira noćni pohod na Staru Hunjku, gdje se dočekuje sretno i veselo božićno jutro, uz pjesmu i zabavu. Članovi su ponosni i radosni jer se njihovu slavlju kod Raspela pridružila i procesija od 98 hodočasnika za Mariju Bistricu, koja je naše raspelo uvrstila u 5. postaju, uz skladan pjev: "Bliže, o Bože moj...". Svi prisutni graditelji toga su časa zaboravili na sve teškoće. Pothvatu je mnogo pomogao zagrebački obrtnik Rudolf Banek svojom skicom za raspelo i akademski kipar g. Branko Kelčec nacrtom. Njima i svima koji su pomagali najljepše hvala! (Vera Matanović)

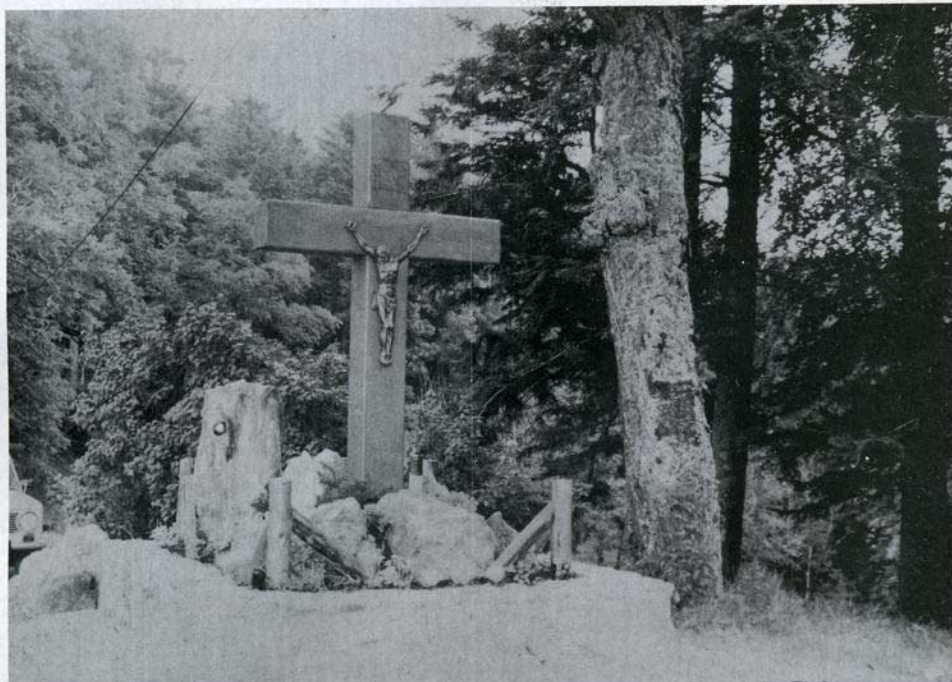
● **UIAA je u svom biltenu broj 146 za lipanj 1994. čestitala Hrvatskom planinarskom savezu 120. rođendan.** Čestitka završava pitanjem (na engleskom jeziku): Jeste li znali da je hrvatski pjesnik Petar Zoranić godine 1536. napisao pjesničko djelo "Planine"? (ŽP)

● **Planinarske značke i privjeske** vrhunske kvalitete izrađuje Radionica primijenjenih umjetnosti d.d. u Zagrebu, Trg maršala Tita 11, u dvorištu. U njoj se njeguje majstorstvo izrade minijature i ta se umjetnost u metalu i drugim materijalima prenosi s koljena na koljeno. Teško je u ovom dijelu Europe naći bolje majstore od njih. "Materiju vidi svatko pred sobom, sadržaj nalazi onaj koji ima nešto da doda, a oblik je tajna za većinu" — rekao je Goethe. Za ovu radionicu to nije tajna. (V. Marčinko)

● **PD "Biokovo" Makarska.** U dvorani kulturnog centra "Parnas" u Makarskoj, 30. travnja je, nakon prekida u četiri ratne godine, održana skupština. Izvještaj je podnio predsjednik Marin Han. Prihvaćen je novi statut. Pročitan je pozdrav Stipe Božića, čiji su dijapozitivi prikazivani, kao i naši o Biokovu. U upravni odbor izabrani su za 3-godišnji mandat: Drago Erceg (predsjednik), Drago Šimić (tajnik), Gordana Jurković (blagajnik) Tonći Lalić, Marin Han, Stipe Bušelić, Mišo Gojak, Marjo Gojak (Bakota), Z. Zrne, Samo Puharić i Davor Visković; u nadzorni odbor: Gordana Rubeša, Gordana Čizmić, Vjeka Vilović; u sud časti: Joze Bezić, Ivo Puharić, Tajmir Nola. — Uoči Dana državnosti, 29. svibnja je organiziran uspješan pohod Biokovu. U koloni iz Makarske do Doma bilo je oko 150 ljudi, a onih pristiglih autima mnogo više. Prigodna svečanost i veselica uz dobru "spizu" i glazbu, oduševila je preko 400 okupljenih mladića i djevojaka. — U spomen

na prvi planinarski pohod Biokovu nakon obnove HPD "Biokovo" (23. lipnja 1974.), mala skupina je 22. lipnja evocirala 20. godišnjicu ondašnjim putem: Makarska, Kotišina, Vlaka (šuma), Vela (voda), Rogliča voda, Potpeć (Tučepi), Košina, Makarska. Skupina se sastajala od tri Iva (Gojak, Gojak i Puharić), s blizu 200 godina "u nogama". — Najstariji član HPD "Biokovo" (iz tridesetih godina) i najstariji makarski pretplatnik HP (45 godina), još uvijek hitri Miro Luketina (1917), tiho je proslavio taj jubilej. S velikim zanimanjem pročitao sve, a osobito ga je pogodila tragična smrt dobro mu znanog dr. Ante Rukavine. Ponekad se pisac ovih redaka nađe s malo mlađim Antom Rafanelom (1919), isto tako starim članom društva iz tridesetih godina, po biokovskim stazama a i zajedno s Mirom u Podbiokovlju, uz draga čavrljanja planinskog sadržaja. (Ivo Puharić)

● **Biciklističke utrke na Ravnoj gori.** HPD "Ravna gora" Varaždin i brdsko biciklistički klub MEA Varaždin organizirali su 4. i 5. lipnja dvije utrke na Ravnoj gori. U subotu je održana utrka MTB UP HILL na kojoj je sudjelovalo ukupno 33 natjecatelja iz Varaždina, Zagreba, Samobora i Slovenije. U kategoriji rekreativaca od 15 natjecatelja najbrži je bio Bojan Ločnikar iz kluba Celje, drugi Aleksandar Vaupotić iz kluba MTB Team Štajerska, Maribor, treći Krešimir Račić iz kluba Šišmiš, Samobor, dok je četvrti bio Tihomir Šaško iz kluba MEA Varaždin; u grupi seniora od

Novo raspelo na Hunjki

Foto: Ivica Bitunjac

9 natjecatelja najbrži je bio Aleksandar Kosovelj, MEA Varaždin, drugi Grozdan Weingerl, MTB Team Stajerska, a treći Pavao Roset, Zagreb 900. U kategoriji juniori od 8 natjecatelja prvi je stigao Marko Kostanjevac, Veni Zagreb, drugi Tin Greguričević, Zagreb 900, treći Matko Kovačić, Veni Zagreb. U nedjelju je održana utrka MTB Cross Country na kojoj je bilo 26 natjecatelja. U kategoriji rekreativaca, od 12 natjecatelja prvi je bio Krešimir Račić iz kluba Šišmiš, Samobor, drugi Tihomir Šaško, MEA Varaždin, treći Slaven Getoš, Zagreb 900. U kategoriji seniora od 8 natjecatelja najbrži je bio Matej Pistor, MTB Team Stajerska, drugi Pavao Roset, Zagreb 900, a treći Grozdan Weingerl, MTB Team Stajerska. Od pet juniora najbrže je vozio Marko Kostanjevac, Veni Zagreb, drugi je bio Tin Greguričević, Zagreb 900 a treći Hrvoje Plasaj, Veni Zagreb. Jedina žena natjecatelj u obje utrke bila je Larisa Šoln iz kluba Šišmiš, Samobor. Ove su utrke već tradicionalne i ove su godine organizirane u dva dana. Odaziv pokazuje da su i ove bolje poznate, a zbog atraktivnosti i posjećene. (Mira Šnicek)

● **Prodaje se:** Kolekcija planinarskih značaka (tel. 562-974), komplet "Naših planina" 1949-1993 (tel. 321-503), planinarski šešir s oko 200 značaka (200 kuna, tel. 271-752)

● **Kraljičin zdenac ili Kraljičino vrelo?** Novinarska zadruga izdala je 1932. godine "Almanah grada Zagreba" kao džepno izdanje formata 10 x 15 cm sa 538 stranica. U poglavlju "Izletišta u blizini i daljoj okolici Zagreba" na stranici 498 piše:

Kraljičino vrelo

Do Kraljičina vrela je najljepši put koji vodi sa Šestina stazom preko šume. Potok Medveščak prati šetaoca cijelim putem svojim ugodnim šumom, iznenađujući ga neprestance divnim vodopadima. Na desnu ruku spuštaju se u divljem redu pobočne kose Medvednice. Nakon sata hoda eto Kraljičina vrela. Njegov izvor je omeđen kamenom pločom. Do vrela stoji lugarska kućica i paviljon. Vrelo ima svoje ime od slijedeće narodne priče. Jedne godine bila su usahnula uslijed velike suše sva vrela i zdenci okolice, osim dubokog zdenca u Medvedgradu, u kojem je tada gospodarila "Crna Kraljica". Narod, izmučen od žeđe, uputi se k "Crnoj Kraljici" u gradinu i zamoli od nje vode, koju im ova uskrati. Narod

ZAGREBAČKA TVORNICA PAPIRA

Postoji 100 godina, te sa svojom dugogodišnjom tradicijom proizvodi

- grafičke papire
- toaletne papire
- omotne papire
- ambalažne papire

sav zdvojan proklinje gradinu, te se baci na milost i nemilost u šumu, koja je tada bila puna medvjeda i drugih divljih zvijeri. Kad je narod došao do ovog mjesta spazi to vrelo, koje prije nije postojalo, dok je u isto vrijeme zdenac u Medvedgradu presahnuo.

Na svim meni dostupnim topografskim kartama lokalitet nosi ime KRALJIČIN ZDENAC, osim na karti 1:75000 "Umgebungskarte von Agram" iz 1896. gdje je označen kao "Königs Quelle", tj. izvor. Na novoj tabli obnovljene lugarnice (restoranu) piše KRALJIČIN ZDENAC. Premda taj naziv ne odgovara, tim više jer se ZDENAC kopa i on je dubok, a mjesto gdje voda izvire iz tla je VRELO. Pa i na kamenjoj ploči piše:

KRALJIČINO VRELO

1406 - 1894

Molim kolege koji imaju mogućnost da pregledaju stare karte, razglednice, obiteljske fotografije da provjere kojim je nazivom označen taj izvor i da mi jave na adresu: Boka, Planinarsko društvo Sveučilišta "Velebit", Zagreb, Radićeva 23. Hvala! (Dr. Božidar Kanajet)

KAMO KONCEM LJETA?

● Slet planinara Hrvatskog zagorja u nedjelju 11. rujna u 10 sati kod Planinarskog doma Pokojec pod Hamom (o pristupu na str. 157).

● Slovenija i Učka 17-18. rujna (Škocjan, Slavnik, Umag, Učka, kupanje u Lovranu). Organizator HPD Zagreb Matiča, Bogovičeva 7 III 17-19 sati ili tel. 041-614-122.

● Simpozij o Nacionalnom parku Paklenica 18-20. listopada u Starigradu-Paklenici (hoteli Alan i Velebno). Organizator Uprava Parka, 57244 Starigrad-Paklenica, tel. i fax 057-79-022.

● Ekološka tribina u četvrtak 22. rujna na Otvorenom sveučilištu u Zagrebu s kolažom predavanja "Planinarstvo i zaštita prirode".

● Regionalni skup planinara i ekologa u Slav. Brodu 24. rujna o temi "Zaštita i afirmacija prirode Brodskog posavlja i istočne Slavonije".

● Otvorenje "Dragojline staze" na Okić 18. rujna u 12 sati kod Doma pod Okićem u spomen 150-godišnjice prvog hrvatskog penjačkog uspona. Obavijesti podvečer na tel. 442-276.

● U posljednji čas: Lukina jama na Velebitu poznata je sada do dubine od 1390 metara i prema tome je osma po dubini na svijetu!

Slika na zadnjoj stranici omota: "Klek" Otona Postružnika (ulje na platnu, 1929. godine)

POSJETITE NAS U NAŠEM PRODAJNOM PREDSTAVNIŠTVU KOJE SE
NALAZI U UGODNOM AMBIJENTU NEKADAŠNJEG PLANINARSKOG
MUZEJA U ZGRADI HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

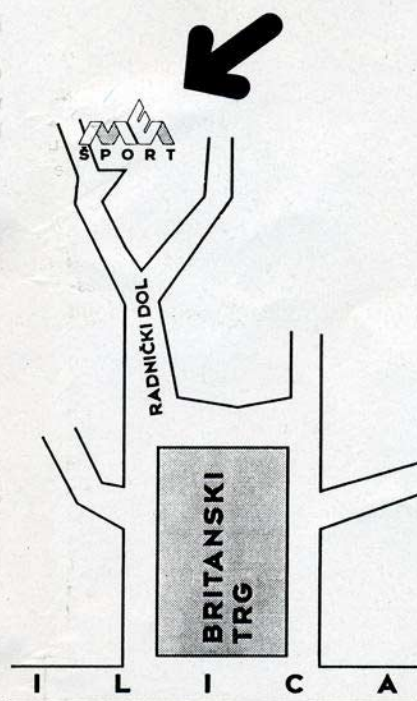
Nudimo Vam izbor najkvalitetnije opreme za
planinarenje, alpinizam, speleologiju, logorovanje...
Ponudu neprestano povećavamo a zastupljeni su
najkvalitetniji domaći i strani proizvođači.

Trebate li »ruksak«, putnu torbu, šator, vreću za
spavanje ili što drugo...

DODITE, ČEKAMO VAS!

RADNO VRIJEME

- PONEDJELJAK, SRIJEDA,
PETAK OD 17 DO 19
- SUBOTA 9 DO 12

Kozarčeva 22 • tel: (041) 448-774

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izrađujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor
Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430
Telex: 21717 chrom rh